

Het profiel van huishoudens in schuldhulpverlening 2023

Onderzoeksrapport

22 januari 2024

samvzw.be

Colofon

SAM, steunpunt Mens en Samenleving

Turnhoutsebaan 139A – 2140 Borgerhout

+32 488 77 88 99 – info@samvzw.be – www.samvzw.be

BTW/ Ondernemingsnummer BE 0674.697.752 – RPR Antwerpen

Publicatiedatum

22 januari 2024

Auteur

Aurélië Smets

Partner

Departement Zorg

Afdeling Beleidscoördinatie

Koning Albert II-laan 35 bus 30

1030 Brussel

Inhoud

Overzicht tabellen	5
Inleiding	6
1 – Methodologie	8
1.1. Inleiding.....	8
1.2. Steekproef.....	8
1.3. Vragenlijst.....	9
Gewijzigde vragenlijst van de uitgebreide registratie.....	9
2 – De voornaamste profielgegevens	10
2.1. Sociaaldemografische kenmerken	10
Gezinssamenstelling	10
Leeftijd.....	11
Land van herkomst.....	12
Aantal personen ten laste van het huishouden	13
Leeftijd van de kinderen (al dan niet inwonend) ten laste	15
Hoogste opleidingsniveau	16
Huisvesting.....	17
2.2. Sociaaleconomische kenmerken	19
Tewerkstellingssituatie van de personen in het huishouden.....	19
Types arbeidsovereenkomst in het huishouden.....	20
Vervangingsinkomens in het huishouden	21
Aanvullend inkomen in het huishouden.....	23
2.3. Schuldenlast en schuldoorzaken	25
Aard van de schulden.....	25
Totaalbedrag van de schulden	26
Schuldoorzaken.....	29
Rangorde van de elementen die bijdragen tot het ontstaan van de schulden	32
2.4. Houding en attitudes	35
Houding ten opzichte van geldzaken.....	35
Houding van de cliënt ten opzichte van de hulpverlening	36
Overige persoonskenmerken	36

2.5. Voorgeschiedenis van de cliënt	39
Eigen acties van de aanvrager	39
Kennismaking met het aanbod van de erkende instelling voor schuldbemiddeling	40
Reden voor stap naar erkende instelling	40
Eerdere begeleiding bij erkende instellingen voor schuldbemiddeling.....	41
3 – Conclusie	43
4 – Bronnen	46

Figuren en tabellen

Overzicht tabellen

Tabel 1. Leeftijd cliënt in 2018 en 2023 in jaar.	11
Tabel 2. Globaal overzicht van het land van herkomst van de cliënt, en diens eventuele partner in % .	12
Tabel 3. Aandeel inwonende personen ten laste in % (gegevens 2018).	13
Tabel 4. Aandeel inwonende personen ten laste in % (gegevens 2023).	14
Tabel 5. Aandeel niet-inwonende personen ten laste in % (gegevens 2018).	14
Tabel 6. Aandeel niet-inwonende personen ten laste in % (gegevens 2023).	15
Tabel 7. Leeftijd kinderen ten laste van aanvragers in jaar (gegevens 2018 en 2023).	15
Tabel 8. Overzicht van de maandelijkse huisvestingskost van de aanvragers (2023).	18
Tabel 9. Overzicht van de tewerkstellingssituatie van de huishoudens van de aanvragers (2023).	20
Tabel 10. Overzicht van de aanvullende inkomsten in de huishoudens van de aanvragers (2023).	23
Tabel 11. Overzicht van het totaalbedrag van de schulden bij opstart van het dossier en de laatst gekend situatie, in % (2023).	27
Tabel 12. Overzicht van de oorzaken van problematische schulden bij de aanvragers, in % (2023).	30
Tabel 13. Rangorde van de elementen die bijdragen tot het ontstaan van schulden, in % (2023).	32

Overzicht figuren

Fig. 1. Overzicht gezinssamenstelling van de aanvragers in % (2023).	10
Fig. 2. Leeftijdsverdeling van de aanvragers in jaren (2023).	12
Fig. 3. Overzicht van het opleidingsniveau van de aanvragers in % (2023).	16
Fig. 4. Overzicht van de huisvestingssituatie van de aanvragers in % (2023).	17
Fig. 5. Tewerkstellingssituatie van de aanvrager en diens eventuele partner in % (2023).	19
Fig. 6. Overzicht van het type arbeidsovereenkomst van de aanvragers en partners in loondienst (2023).	21
Fig. 7. Overzicht van het type vervangingsinkomen van de aanvragers en partners in % (2023).	22
Fig. 8. Overzicht van de aard van de schulden bij opstart van een dossier en de laatst gekende situatie, in % (2023).	25
Fig. 9. Overzicht van de totaalbedragen van de schulden bij opstart van het dossier (2023).	28
Fig. 10. Overzicht van de laatst gekende totaalbedragen van de schulden (2023).	28
Fig. 11. Overzicht van de houding van de aanvragers ten opzichte van geldzaken, in % (2023).	35
Fig. 12. Overzicht van de houding van de aanvragers ten opzichte van de hulpverlening in % (2023).	36
Fig. 13. Overzicht van persoonlijkheidskenmerken van de aanvragers, in % (2023).	37
Fig. 14. Overzicht van ondernomen stappen voor de start van het hulpverleningstraject, in % (2023). ...	39
Fig. 15. Overzicht kennismaking met het aanbod van de erkende instelling, in % (2023).	40
Fig. 16. Overzicht van redenen om de stap naar schuldhulpverlening bij een erkende instelling voor schuldbemiddeling te zetten, in % (2023).	41
Fig. 17. Aandeel van aanvragers die al een eerder schuldhulpverleningstraject hebben doorlopen, in % (2023).	42

Inleiding

De schuldenproblematiek in België en in Vlaanderen is zonder twijfel maatschappelijk erg relevant. De afgelopen jaren is onze samenleving geconfronteerd met opeenvolgende crisissen (Covid-, Oekraïne- en energiecrisis) met inflatie en stijgende levenskost als gevolg. Huishoudens ondervinden de impact hiervan, niet in het minst mensen in maatschappelijk kwetsbare posities. Zij zien zich met betalingsmoeilijkheden geconfronteerd.

Iets minder dan 8% van de bevolking in Vlaanderen leeft in een huishouden met een inkomen onder de armoededrempel (Statistiek Vlaanderen, 2023). Zij hebben een verhoogd risico op armoede. Specifieke groepen, zoals huishoudens met lage werkintensiteit, alleenstaande ouders, personen met een laag opleidingsniveau en niet-EU nationaliteit, ervaren een aanzienlijk verhoogd risico op armoede. Bijna 3% van de bevolking heeft in 2022 achterstallige contracten. Dit cijfer omvat verschillende kredietvormen zoals leningen op afbetaling, hypothecaire kredieten, kredietopeningen, verkopen op afbetaling en financieringshuren. Het gemiddelde achterstallige bedrag bedroeg €10747 (Nationale Bank van België, 2023). Binnen de groep met een verhoogd armoederisico heeft 8,3% te kampen met achterstallige betalingen voor basisbehoeften (Armoedebaarometer, 2023). De erkende instellingen voor schuldbemiddeling herkennen en behandelen deze specifieke profielen en schuldenproblematiek in hun dagelijkse praktijk.

SAM, steunpunt Mens en Samenleving maakt een globale analyse van de huishoudens in schuldhulpverlening bij erkende instellingen voor schuldbemiddeling, om diepgaander inzicht te verwerven in hun profielen, schuldoorzaken en schuldenlast. Hiervoor houden de instellingen een registratie bij.

Deze **registratie** bestaat uit twee delen:

- Deze registratie bestaat uit een **jaarlijkse basisregistratie**. Via de basisregistratie registreren alle erkende instellingen voor schuldbemiddeling sinds 2007 jaarlijks het aantal door hen behandelde dossiers budgethulpverlening en schuldhulpverlening (schuldbemiddeling en collectieve schuldenregeling).
- Aanvullend aan de basisregistratie werd vanaf 2008 gestart met een **uitgebreide registratie** (art. 7bis van het besluit van de Vlaamse Regering van 25 maart 1997). De uitgebreide registratie moet toelaten een meer diepgaande analyse van de schuldenproblematiek te maken. Door te werken met een gestandaardiseerde vragenlijst, krijgen we zicht op het profiel van cliënten van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling alsook de omvang en aard van de schuldenlast. Op die manier kunnen alle betrokken instanties hun preventie- en hulpverleningsbeleid effectiever organiseren. In toepassing van het Besluit van de Regering van 17 november 2017 houdende de regeling tot erkenning en subsidiëring van de instellingen voor schuldbemiddeling gebeurt de uitgebreide registratie vanaf 2018 vijfjaarlijks. Voor de volledige tekst wordt verwezen naar het Belgisch Staatsblad van 27 december 2017.

Dit rapport presenteert de voornaamste profielgegevens van de door de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in het werkjaar 2023 behandelde dossiers en vergelijkt ze (waar mogelijk) met gegevens uit 2018.

Vooraleer nader in te gaan op deze resultaten, volgt eerst een korte toelichting bij de oorsprong van deze onderzoeksgegevens (de registratie door de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen) en bij de gehanteerde onderzoeksaanpak. Die zijn opgenomen in **hoofdstuk 1**.

Hoofdstuk 2 beschrijft de voornaamste profielgegevens van de aanvrager/gezinnen. Ze worden opgesplitst in sociaaldemografische (2.1) en sociaaleconomische kenmerken (2.2) , schuldenlast en de schuldoorzaken (2.3), houding en attitudes (2.4) en tot slot voorgeschiedenis (2.5).

Hoofdstuk 3 schetst de belangrijke conclusies.

Bij dit rapport hoort een **uitgebreid bijlagerapport** met de handleiding, de vragenlijst bij de uitgebreide registratie, het protocol van de steekproeftrekking en verduidelijkende tabellen.

1 – Methodologie

1.1. INLEIDING

Om te vermijden dat misbruik gemaakt zou worden van de precaire situatie van personen met schuldenproblemen is de activiteit “schuldbemiddeling” in ons land verboden, behalve:

- wanneer zij wordt verricht door een advocaat, een ministerieel ambtenaar of een gerechtelijk mandataris in de uitoefening van zijn beroep of zijn ambt;¹
- wanneer zij wordt verricht door overheidsinstellingen of particuliere instellingen die daartoe door de bevoegde overheid zijn erkend.²

Voor wat betreft de tweede categorie, bepaalt een decreet dat enkel **OCMW's en CAW's**³ in Vlaanderen als instelling voor schuldbemiddeling erkend kunnen worden mits zij aan een aantal voorwaarden voldoen.⁴ In totaal zijn er 313 instellingen voor schuldbemiddeling erkend in Vlaanderen.

Eén van de voorwaarden waaraan deze erkende instellingen voor schuldbemiddeling moeten voldoen, betreft de **gestandaardiseerde registratie** van de hulpverlening die zij aanbieden. Deze gestandaardiseerde registratie bestaat uit twee luiken: een jaarlijkse basisregistratie en een tweejaarlijkse uitgebreide registratie.

In de gestandaardiseerde registratie worden enkel de gegevens van de door Vlaanderen erkende instellingen opgenomen. CAW Brussel is meegenomen aangezien deze Brusselse instelling als enige door Vlaanderen is erkend. De overige erkende instellingen in Brussel worden erkend door de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en Franse Gemeenschapscommissie. Deze zijn bijgevolg niet opgenomen in deze registratie.

1.2. STEEKPROEF

De steekproefgrootte werd per provincie berekend en werd wanneer nodig wat naar boven afgerond. Een gedetailleerde beschrijving van de steekproeftrekking is opgenomen in het bijlagenrapport.

In totaal werden **774 dossiers**, gespreid over 134 erkende instellingen, bevraagd. Alle dossiers werden voor verdere analyse weerhouden.

¹ Deze beroepsgroepen moeten niet aan erkenningsvoorwaarden (zoals de registratie van de schuldendossiers die zij behandelen) voldoen.

² Art. VII.115 Wetboek van Economisch Recht (het vroegere art. 67 van de Wet op het consumentenkrediet).

³ “CAW” staat voor Centrum Algemeen Welzijnswerk, zie www.caw.be.

⁴ Zie hoofdstuk II van het Decreet van 24 juli 1996 “houdende regeling tot erkenning en subsidiëring van de instellingen voor schuldbemiddeling en tot subsidiëring van een Vlaams Centrum Schuldenlast”.

1.3. VRAGENLIJST

De erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen startten vanaf 2008 met een “uitgebreide registratie”, als aanvulling op de jaarlijkse basisregistratie.⁵ Deze uitgebreide registratie vond ook in 2009 plaats en verder in 2011, 2013 en 2015. In toepassing van het Besluit van de Regering van 17 november 2017 houdende de regeling tot erkenning en subsidiëring van de instellingen voor **schuldbemiddeling gebeurt de uitgebreide registratie in 2018 en nadien vijfjaarlijks**. Voor de volledige tekst wordt naar het Belgisch Staatsblad van 27 december 2017 verwezen.

Deze uitgebreide registratie gebeurt bij wijze van steekproef en heeft als doel een analyse te maken van het profiel van het cliënteel van de diensten schuldbemiddeling. De gestandaardiseerde vragenlijst, die hiervoor wordt gebruikt, is als bijlage aan dit document toegevoegd en peilt per dossier naar volgende items:

- De sociaaldemografische gegevens van cliënt of gezin;
- De sociaaleconomische gegevens van cliënt of gezin;
- De schuldenlast en schuldoorzaken van de cliënt of gezin;
- De houding en attitudes van de cliënt of gezin;
- De voorgeschiedenis van de cliënt of gezin.

Gewijzigde vragenlijst van de uitgebreide registratie

De vragenlijst van de uitgebreide registratie blijft grotendeels ongewijzigd ten opzichte van 2018. Dit maakt vergelijking over de tijd mogelijk. In 2023 is een categorie toegevoegd aan de vragenlijst, die peilt naar de voorgeschiedenis van de cliënt of gezin.

⁵ Zie art. 7bis, §4 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 25 maart 1997 “tot uitvoering van het decreet van 24 juli 1996 houdende regeling tot erkenning en subsidiëring van de instellingen voor schuldbemiddeling en tot subsidiëring van een Vlaams Centrum Schuldenlast”.

2 – De voornaamste profielgegevens

Dit hoofdstuk beschrijft de voornaamste profielgegevens van de uitgebreide registratie, uitgevoerd in 2023. De resultaten worden zoveel als mogelijk met die van het laatste jaar van de uitgebreide registratie (2018) vergeleken, om eventuele verschuivingen te kunnen vaststellen.

2.1. SOCIAALDEMOGRAFISCHE KENMERKEN

Dit hoofdstuk bevat gegevens over de gezinssamenstelling, leeftijd, land van herkomst, aantal personen in het huishouden (al dan niet ten laste), opleidingsniveau en huisvestingssituatie van de aanvragers.

Gezinssamenstelling

Bij de vraag naar de gezinssamenstelling wordt rekening gehouden met de feitelijke samenstelling in plaats van de juridische. Voor elke aanvrager kon slechts één optie aangeduid worden.

Figuur 1 geeft een overzicht van de geregistreerde gegevens.

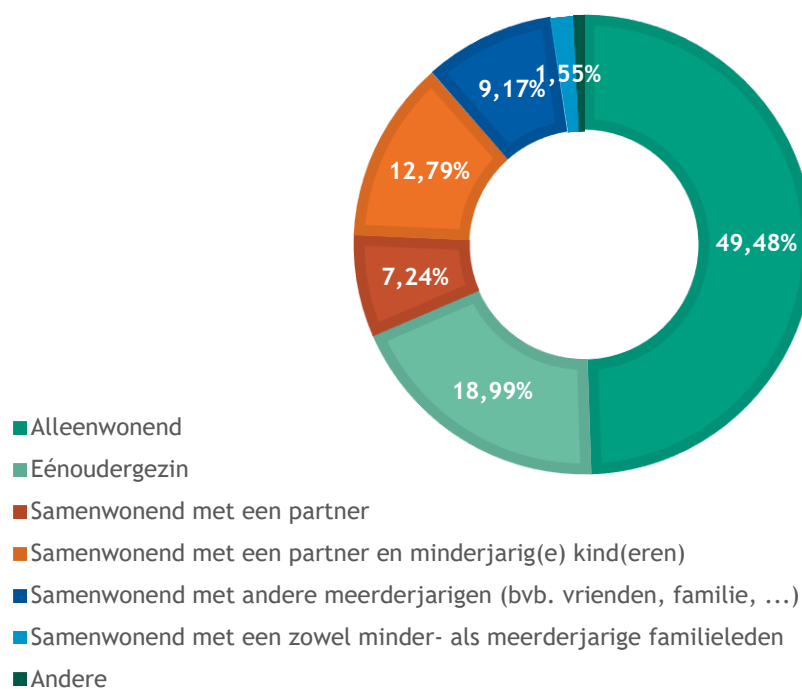

Fig. 1. Overzicht gezinssamenstelling van de aanvragers in % (2023).

Bovenstaande figuur toont dat **meer dan twee derde** van de cliënten **alleenstaand is, al dan niet met kinderen**. Alleenstaanden en éénoudergezinnen hebben een sterk verhoogd risico op armoede (Armoedebaremeter, 2023). Dit maakt hen bijgevolg financieel zeer kwetsbaar. Daarna volgen de aanvragers met een partner en minderjarige kinderen. Een kleine tien procent van de aanvragers woont samen met andere meerderjarigen. Slechts een klein percentage van de aanvragers woont enkel met een partner samen.

In 2018 was het aandeel alleenstaanden en éénoudergezinnen eveneens het grootst.⁶ Het percentage is ongeveer stabiel gebleven. Bij de vorige bevraging kon enkel de categorie “woont samen met partner” aangeduid worden. Deze keer is er geopteerd om deze categorie op te splitsen in “woont samen met partner” en “woont samen met partner en minderjarige kinderen”. Als we deze twee categorieën optellen en vergelijken met de gegevens van 2018 blijkt het aandeel licht gedaald (-4,81%). Het aandeel woont samen met andere meerderjarigen is licht gestegen (+0,32%).

Leeftijd

Om zicht te krijgen op de leeftijd van de aanvragers, is er gevraagd naar het geboortjaar. Hieruit werd de leeftijd berekend.

De leeftijdsgegevens van 2018 en 2023 zijn opgenomen in **tabel 1**.

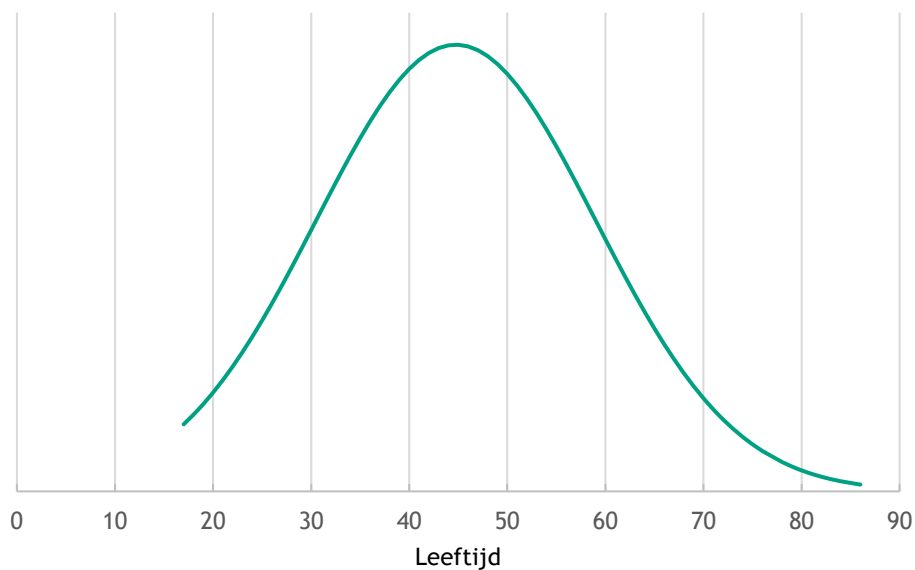
▼ **Tabel 1. Leeftijd cliënt in 2018 en 2023 in jaar.**

Leeftijd	Aanvragers 2018	Aanvragers 2023
Minimum	19	17
Maximum	88	86
Gemiddelde	46	44
Mediaan	44	44

De minimum- en maximumleeftijd ligt iets lager in 2023 in vergelijking met 2018. Dit zou kunnen wijzen op een lichte verjonging van het cliënteel bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling. De gemiddelde leeftijd schommelt nog steeds rond **45 jaar**.

De geregistreerde gegevens voor 2023 zijn weergegeven in onderstaande histogram. Dit geeft de leeftijdsverdeling tussen de aanvragers gedetailleerder weer.

⁶ Zie Tabel 1 in het bijlagenrapport voor de gedetailleerde cijfergegevens.

▼ Fig. 2. Leeftijdsverdeling van de aanvragers in jaren (2023).

Bovenstaand histogram piekt tussen 40 en 50 jaar. Dit wil zeggen dat het overgrote deel van de aanvragers tussen de 40 en 50 jaar oud zijn. Ongeveer 60% van de cliënten zijn tussen de 35 en 60 jaar oud. In 2018 was dit nog 32 en 59 jaar respectievelijk. De leeftijdsverdeling van het cliëntpubliek is zeer gelijkaardig gebleven ten opzichte van 2018.⁷

Land van herkomst

In 2018 peilde de uitgebreide registratie naar het land van herkomst van de moeder van de aanvrager. Dit bleek een omslachtige manier om het land van herkomst te bevragen. De erkend schuldbemiddelaar heeft hier immers niet altijd zicht op. Bijgevolg is de vraagstelling aangepast naar het land van herkomst van de aanvrager. Hierdoor is vergelijking tussen de jaren moeilijk. Al zijn er geen grote verschuivingen tussen het aandeel EU- en niet-EU landen van herkomst op te merken.

Tabel 2 geeft de geregistreerde gegevens weer, opgesplitst in EU en niet-EU landen voor het land van herkomst.

▼ Tabel 2. Globaal overzicht van het land van herkomst van de cliënt (2023).

Land van herkomst	Land van herkomst van cliënt 2023 (%)
EU	83,59
Niet-EU	15,89
Onbekend	0,52
Totaal	100,00

⁷ Zie Tabel 2 in het bijlagenrapport voor de gedetailleerde cijfergegevens.

Bovenstaande tabel toont dat de overgrote meerderheid van cliënten en hun eventuele partners afkomstig zijn uit **EU-landen**, waarvan de meesten **België** als land van herkomst registreerden. Het aandeel niet-EU landen blijft relatief beperkt. De top vijf meest geregistreerde landen zijn:

- België (78,42%)
- Marokko (1,81%)
- Irak (1,16%)
- Congo (1,03%)
- Syrië (1,03%)

De overige landen komen in minder dan één procent van de gevallen voor.

Het is opvallend dat aandeel aanvragers afkomstig uit niet-EU landen relatief laag is (15,89%). Hoewel de gegevens niet helemaal te vergelijken zijn, lijkt het aandeel wel gestegen ten opzichte van 2018 (+3%).⁸ De armoedebaarometer wijst op een sterk verhoogd risico op armoede bij personen afkomstig uit niet-EU landen aan (2023). Er is bijkomend onderzoek nodig om de kloof tussen het armoederisico en de vertegenwoordiging binnen de schuldhulpverlening van deze groep te kunnen verklaren. Mogelijk ervaren mensen met een niet-EU nationaliteit meer drempels in de toegang tot schuldhulpverlening. Ook culturele verschillen spelen zouden eventueel een rol kunnen spelen.

Aantal personen ten laste van het huishouden

Voor het aantal personen ten laste van het huishouden wordt een onderscheid gemaakt tussen **inwonende** en **niet-inwonende personen**.

Onder **personen ten laste** worden alle personen waar een structurele tussenkomst in de kosten van huisvesting, onderhoud, opvoeding, enzovoort wordt verleend, begrepen. Het gaat hier dus niet enkel om personen die fiscaal ten laste zijn. De tussenkomst kan zowel financieel als materieel van aard zijn, maar moet wel structureel (niet éénmalig of occasioneel) zijn. De cliënt en diens eventuele partner worden hierbij niet meegerekend.

Onder **inwonende personen** worden kinderen (zowel permanent inwonend als niet permanent inwonend), volwassen familieleden en andere volwassenen (ouders, grootouders, broer, zus,...) opgenomen. Voor inwonende kinderen maakt het niet uit of zij al dan niet gedomicilieerd zijn op het adres van de cliënt.

Tot de categorie **niet-inwonende personen** behoren kinderen (alimentatie, plaatsing,...), volwassen familieleden (ouders, grootouders, broer/zus,...) en andere volwassenen (ex-partner,...).

De geregistreerde gegevens van de **inwonende personen** zijn voor 2018 en 2023 in respectievelijk **tabel 3** en **4** opgenomen. Het aantal inwonende personen ten laste dat 5 of meer bedraagt wordt samengevoegd tot 1 klasse (5 of meer).

▼ **Tabel 3. Aandeel inwonende personen ten laste in % (gegevens 2018).**

Aantal personen ten laste 2018	Kinderen permanent inwonend (%)	Kinderen niet permanent inwonend (%)	Volwassen familieleden (%)	Andere volwassenen (%)
0	37,20	80,44	91,55	97,10

⁸ Zie Tabel 3 in het bijlagenrapport voor de gedetailleerde cijfergegevens.

1	28,26	11,11	5,80	2,42
2	17,87	6,52	2,17	0,48
3	8,70	1,69	0,24	0,00
4	6,04	0,24	0,24	0,00
5 of meer	1,93	0,00	0,00	0,00
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00

▼ Tabel 4. Aandeel inwonende personen ten laste in % (gegevens 2023).

Aantal personen ten laste 2023	Kinderen permanent inwonend (%)	Kinderen niet permanent inwonend (%)	Volwassen familieleden (%)	Andere volwassenen (%)
0	68,37%	88,35%	93,85%	95,52%
1	14,21%	6,53%	2,94%	2,94%
2	9,48%	2,94%	1,41%	0,26%
3	3,97%	0,90%	0,64%	0,13%
4	2,18%	0,13%	0,00%	0,00%
5 of meer	0,90%	0,26%	0,26%	0,26%
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabel 4 toont aan dat in 2023 het overgrote deel van de aanvragers **geen kinderen of andere volwassenen ten laste** heeft. Meer dan twee derde van de aanvragers geen permanent inwonend kind ten laste heeft. Voor kinderen die niet permanent inwonend zijn, volwassen familieleden en andere volwassenen stijgt dit aandeel tot meer dan 85%. Hierbij is een opvallend verschil ten opzichte van 2018 (tabel 3). Toen was het aandeel van aanvragers met inwonende personen ten laste opmerkelijk hoger, in het bijzonder permanent inwonende kinderen.

De geregistreerde gegevens van **niet-inwonende personen** zijn voor 2018 en 2023 in respectievelijk **tabel 5 en 6** opgenomen.

▼ Tabel 5. Aandeel niet-inwonende personen ten laste in % (gegevens 2018).

Aantal personen ten laste 2018	Kinderen (alimentatie, plaatsing,...) (%)	Volwassen familieleden ((groot)ouders, broer, zus,...) (%)	Andere volwassenen (%)
0	80,66	98,72	99,74

1	9,48	1,02	0,13
2	5,76	0,13	0,00
3	2,18	0,00	0,00
4	1,54	0,13	0,13
5 of meer	0,38	0,00	0,00
Totaal	100,00	100,00	100,00

▼ Tabel 6. Aandeel niet-inwonende personen ten laste in % (gegevens 2023).

Aantal personen ten laste 2023	Kinderen (alimentatie, plaatsing,...) (%)	Volwassen familieleden ((groot)ouders, broer, zus,...) (%)	Andere volwassenen (%)
0	86,94%	98,08%	98,46%
1	6,15%	0,64%	0,38%
2	3,59%	0,26%	0,26%
3	1,66%	0,13%	0,00%
4	0,65%	0,00%	0,00%
5 of meer	0,13%	0,00%	0,00%
Totaal	100,00	100,00	100,00

Tabel 6 toont aan dat het aandeel niet-inwonende personen ten laste (kinderen, volwassen familieleden en andere volwassenen) voor 2023, net zoals voor 2018, erg laag is. Wanneer er wel niet-inwonende personen worden aangegeven, dan zijn dat meestal kinderen.

Leeftijd van de kinderen (al dan niet inwonend) ten laste

Van **666 kinderen**, al dan niet inwonend maar wel ten laste van het gezin, is het geboortjaar beschikbaar. Hieruit werd de leeftijd berekend. De leeftijden van de kinderen voor 2018 en 2023 zijn in leeftijdsklassen in tabel 7 opgenomen.

▼ Tabel 7. Leeftijd kinderen ten laste van aanvragers in jaar (gegevens 2018 en 2023).

Leeftijd van de kinderen	aandeel steekproef 2018 (%)	aandeel steekproef 2023 (%)
0 - 6	27,27	25,23
7 - 12	33,51	31,38
13 - 18	22,66	27,93
19 - 25	13,57	13,36

Ouder dan 25 jaar	2,99	2,10
Totaal	100,00	100,00

De meest voorkomende leeftijdsklasse in zowel 2018 als 2023 is die van **zeven- tot twaalfjarigen**. In 2023 wordt dit gevolgd door de leeftijdsklasse dertien- tot achttienjarigen. De leeftijdsklasse nul tot zes jaar komt in ongeveer een kwart van de registraties voor. Dit verschilt met 2018, waar de volgorde van deze leeftijdsklassen omgedraaid was.

Het aantal kinderen, ouder dan 25 jaar is verwaarloosbaar laag in zowel 2018 als in 2023.

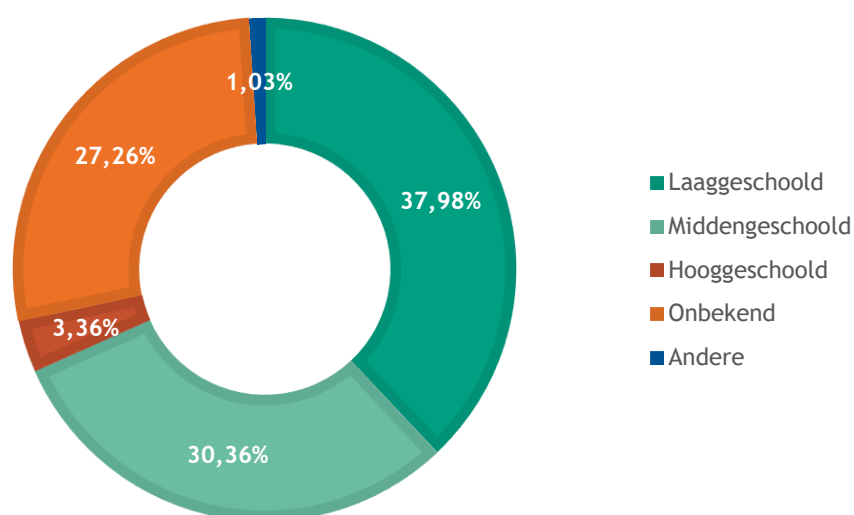
In het kader van de bestrijding van de kinderarmoede, een prioriteit binnen diverse overheden, verdienen lagere leeftijdsklassen bijzondere aandacht.⁹ Wanneer armoede diep en aanhoudend is tijdens de eerste levensjaren is de negatieve impact op de toekomst ernstig. Gezien de jonge leeftijd van kinderen in gezinnen met schulden is het onder andere belangrijk om al vroeg in te zetten op **financiële educatie** om de generationale schuldencyclus te kunnen doorbreken.

Hoogste opleidingsniveau

Figuur 3 geeft voor 2023 een overzicht van het hoogste opleidingsniveau van de cliënt weer. De geregistreerde gegevens worden samenvattend gegroepeerd naargelang de scholingsgraad:

- Laaggeschoold (geen diploma secundair onderwijs)
- Middengeschoold (maximaal een diploma secundair onderwijs)
- Hooggeschoold (maximaal een diploma hoger of universitair onderwijs)

Onbekende opleidingsniveaus zijn in een aparte klasse ondergebracht. In de categorie ‘andere’ werden opleidingen zonder duidelijk opleidingsniveau ondergebracht.

▼ Fig. 3. Overzicht van het opleidingsniveau van de aanvragers in % (2023).

⁹ Zie onder meer het Nationaal kinderarmoedebestrijdingsplan (<https://www.mi-is.be/nl/nationaal-kinderarmoedebestrijdingsplan>)

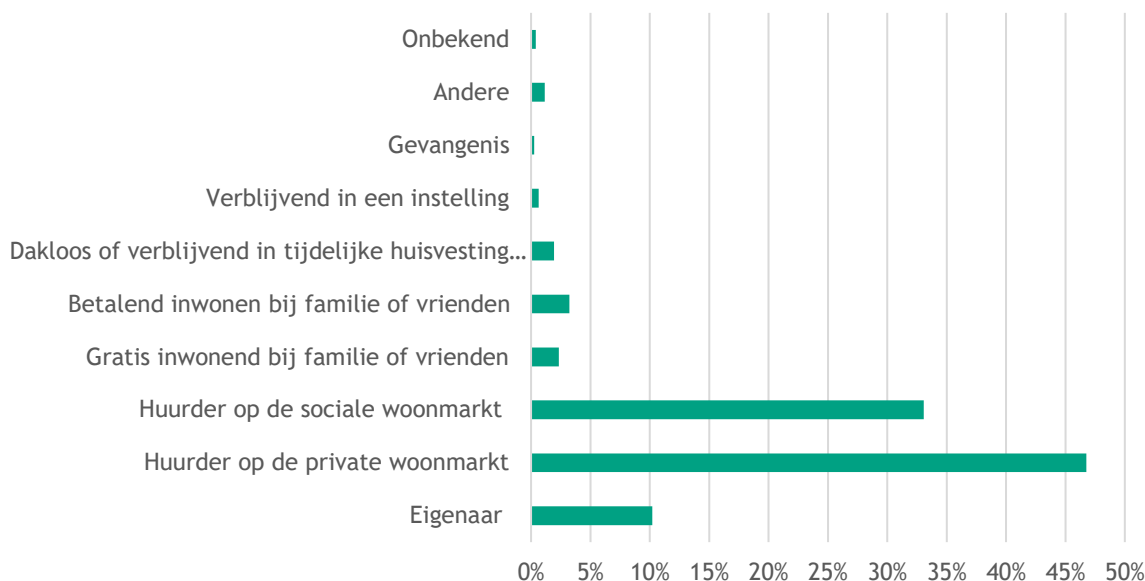
Bovenstaande figuur toont dat een aanzienlijk deel van de aanvragers eerder **laaggeschoold** is (38%). Dit zijn aanvragers met slechts een diploma lager onderwijs. In deze categorie zijn ook aanvragers opgenomen die wel secundair onderwijs genoten hebben tot de eerste of tweede graad, maar hun diploma secundair onderwijs niet behaald hebben. Zij kunnen evenwel over een attest 1^e of 2^e graad secundair onderwijs beschikken. 31% van de aanvragers is **middengeschoold**, en beschikt over een diploma secundair onderwijs. Een beperkt aandeel van de aanvragers is hooggeschoold. Dit ligt in lijn met de cijfers van de armoedebaarometer (2023). Deze tonen aan dat personen met een laag opleidingsniveau dubbel zoveel kans op armoede hebben.

Opvallend is dat personen met een gemiddeld opleidingsniveau oververtegenwoordigd zijn in de schuldhulpverlening in vergelijking met hun armoederisico. Terwijl slechts 11,3% van hen een verhoogd armoederisico heeft, vormt deze groep bijna één derde van degenen die hulp zoeken bij schulden.

De scholingsgraad ligt iets lager in vergelijking met 2018. Toen beschikte ongeveer de helft van de cliënten over een diploma secundair onderwijs.¹⁰

Huisvesting

In 2023 werd opnieuw naar de huisvesting van de aanvragers gepeild. **Figuur 4** geeft een overzicht van de huisvestingssituatie van de aanvragers weer. Aangezien deze vraag niet opgenomen was in de uitgebreide registratie van 2018, kunnen we geen vergelijking maken.

▼ Fig. 4. Overzicht van de huisvestingssituatie van de aanvragers in % (2023).

Bovenstaande figuur toont aan dat **bijna de helft van de aanvragers huren op de private woonmarkt**. Dit is niet verwonderlijk, aangezien huurders een veel groter armoederisico hebben ten opzichte van eigenaars (Armoedebaarometer, 2023). Het is wel opvallend **dat ongeveer één derde van de aanvragers een sociale woning huurt**.

¹⁰ Zie Tabel 4 in het bijlagenrapport voor de gedetailleerde cijfergegevens.

Dit toont de maatschappelijk kwetsbare positie van huurders aan op de woonmarkt. Iets meer dan de helft van de huurders op de private huurmarkt besteedt meer dan 40% van hun maandelijks gezinsinkomen aan huur. Ook 27% van de sociale huurders hebben desondanks een overmatige huisvestingskost (Heylen & Vanderstraeten, 2019). De non-take up van premies om wonen betaalbaar te houden is bovendien zeer hoog (Van den Broeck, & Vermeir, 2023).

De uitgebreide registratie peilde daarom naar de **maandelijkse kost voor huisvesting**. We hebben dit ingedeeld in schalen per 250 euro. **Tabel 8** geeft hiervan een overzicht weer.

▼ **Tabel 8. Overzicht van de maandelijkse huisvestingskost van de aanvragers (2023).**

Maandelijkse kost huisvesting (in €)	Aandeel in de steekproef in 2023 (in %)
0-250	12,66
250-500	32,43
500-750	40,05
750-1000	11,76
1000-1250	2,20
1250 - 1500	0,13
>1500	0,78

De maandelijkse kost voor huisvesting ligt voor de meeste aanvragers **tussen de 500 en 750 euro** (40,05%). Voor alleenstaanden met een beperkt inkomen is dit een relatief hoge kost. Voor ongeveer één derde van de aanvragers bedraagt de huisvestingskost 250 tot 500 euro. Voor vijftien percent van de aanvragers bedraagt de huisvestingskost meer dan 750 euro per maand.

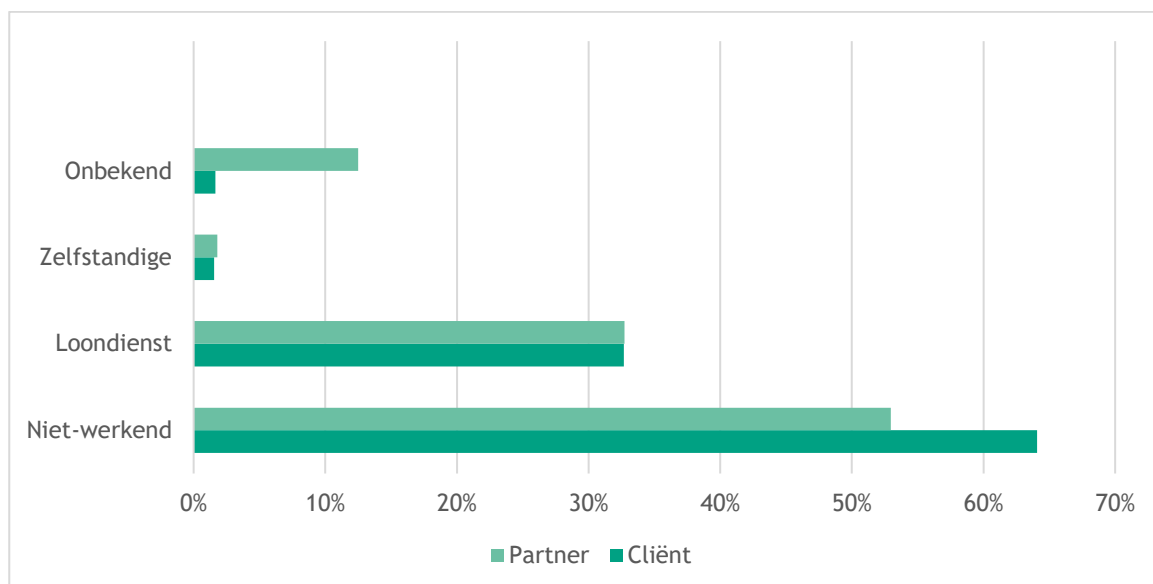
2.2. SOCIAALECONOMISCHE KENMERKEN

Dit hoofdstuk bevat gegevens over de tewerkstellingssituatie van alle personen in het huishouden van de aanvrager, het type arbeidsovereenkomst of vervangingsinkomen, en het eventueel aanvullend inkomen van het ganse huishouden.

Tewerkstellingssituatie van de personen in het huishouden

Een huishouden is het reilen en zeilen van een woongemeenschap of huisgezin. Een huishouden bestaat uit de aanvrager, diens eventuele partner en mogelijks uit andere personen. De tewerkstellingssituatie van die personen in het huishouden wordt opgesplitst al naargelang zij werkend, niet-werkend en / of zelfstandige zijn. Tewerkstellingssituaties kunnen gecombineerd worden, hiervoor is een aparte categorie opgenomen (combinatie loondienst en zelfstandige).

Voor de aanvragers werden alle 774 antwoorden weerhouden. Voor de partners werden 168 antwoorden weerhouden.

▼ Fig. 5. Tewerkstellingssituatie van de aanvrager en diens eventuele partner in % (2023).

Een belangrijke vaststelling is het groot aandeel **niet-werkenden** per huishouden. Iets meer dan 60% van het aantal aanvragers en iets meer dan de helft van het aantal partners hebben geen inkomen uit arbeid. Ongeveer één derde van het aantal aanvragers is als **werknemer** geregistreerd. Bij de partners is dat aandeel gelijkaardig. Het aandeel **zelfstandigen** is verwaarloosbaar laag. Mogelijk wenden zij zich sneller tot gespecialiseerde diensten zoals Dyzo. Bij ongeveer 1,5% van de aanvragers en 12,5% van de partners is de tewerkstellingssituatie **onbekend** bij de schuldbemiddelaar.

Bij vergelijking van de geregistreerde gegevens met 2018¹¹, is er een opvallende afname van het aantal niet-werkende aanvragers (-6,09%) en partners (-4,64%). Er is een zeer kleine stijging van het aantal werkenden, zowel bij de aanvragers (+0,94%) als bij de partners (+3,11%). Beide bewegingen gaan in tegen de evolutie in 2018, toen het aantal werkende afnam en het aantal niet-werkende steeg.

¹¹ Zie Tabel 5 in het bijlagenrapport voor de gedetailleerde cijfergegevens.

Bovenstaande figuur toont de tewerkstellingssituatie op individueel niveau van de cliënt en eventuele partner. Tabel 9 geeft de tewerkstellingssituatie op niveau van het huishouden weer. Er zijn gegevens beschikbaar van 170 huishoudens.

▼ Tabel 9. Overzicht van de tewerkstellingssituatie van de huishoudens van de aanvragers (2023).

Tewerkstellingssituatie op niveau van het huishouden	%
Beiden niet-werkend	34,12
Eén in loondienst, één niet-werkend	30,59
Beiden in loondienst	25,88

Bovenstaande tabel toont dat in iets meer dan een derde van de gezinnen in schuldhulpverlening beide partners niet werken. In ongeveer 30% van de huishoudens werkt één van de twee personen wel en de andere niet. In een kwart van de huishoudens zijn beide partners in loondienst. Er steekt niet één bepaalde tewerkstellingssituatie op niveau van het huishouden uit. Dit geeft de **grote diversiteit** tussen de gezinnen in schuldhulpverlening weer.

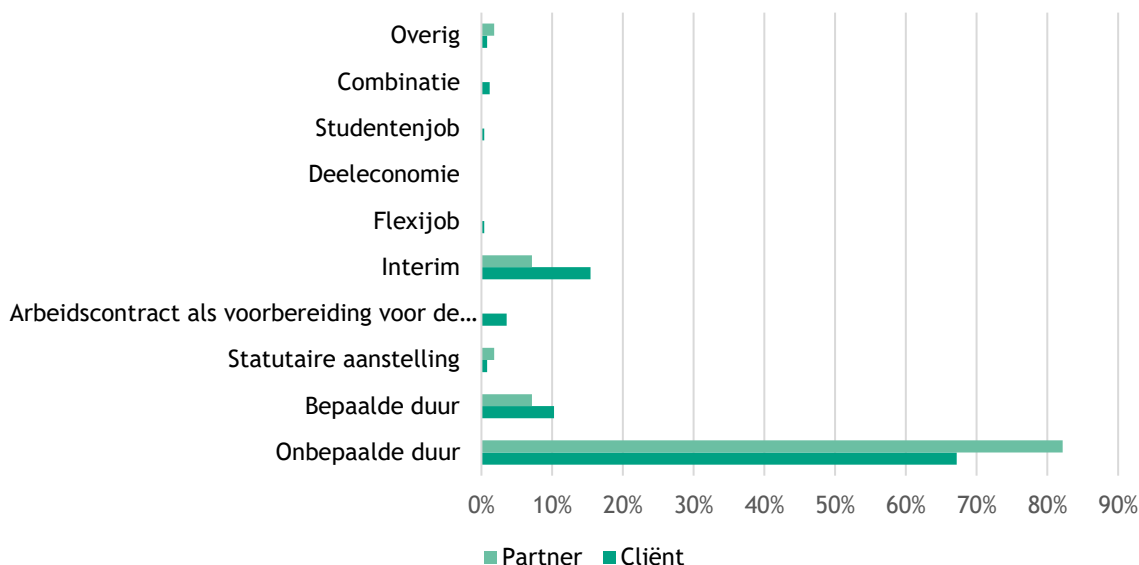
Types arbeidsovereenkomst in het huishouden

Voor aanvragers en partners in loondienst werd gepeild naar het type arbeidsovereenkomst (zie figuur 6).

In de uitgebreide registratie worden onderstaande types arbeidsovereenkomsten geregistreerd:

- Onbepaalde duur;
- Bepaalde duur;
- Statutaire aanstelling;
- Interim;
- Flexijob;
- Arbeidscontract als voorbereiding voor de reguliere arbeidsmarkt (bvb. art. 60);
- Deeleconomie;
- Studentenjob;
- Combinatie loondienst en zelfstandige;
- Andere arbeidsovereenkomsten.

Op basis van hun tewerkstellingssituatie werd voor de aanvragers 253 dossiers weerhouden. Voor partners van aanvragers werden 56 dossiers weerhouden.

▼ Fig. 6. Overzicht van het type arbeidsovereenkomst van de aanvragers en partners in loondienst (2023).

De overgrote meerderheid van cliënten in loondienst is tewerkgesteld op permanente basis: meer dan 65% van de cliënten heeft **een contract van onbepaalde duur** (voor partners van aanvragers loopt dit zelfs op tot meer dan 80%). Tewerkstellingen van **bepaalde duur** (contracten bepaalde duur gecombineerd met interimcontracten en flexijobs) zijn vooral bij aanvragers aanwezig. Bij iets meer dan een kwart komt die vorm van tewerkstelling voor. Partners daarentegen werken amper via tijdelijke overeenkomsten (ongeveer 15%). Andere vormen van tewerkstelling zoals statutaire tewerkstelling, deeleconomie en studentencontract komen niet af nauwelijks voor.

In vergelijking met 2018¹² neemt het aandeel tewerkstellingen met een contract van onbepaalde duur bij cliënten beduidend toe (+7,93%). Bij de partners neemt het aandeel eveneens uitgesproken toe (5,43%). Het aandeel tijdelijke tewerkstellingen (interim + bepaalde duur) daalt bij zowel cliënten (-7,37%) als partners (-29,75%) ten opzichte van 2018.

Het overgrote deel van de cliënten in loondienst beschikt over een contract onbepaalde duur. Dit zegt natuurlijk niets over de kwaliteit van het werk, het tewerkstellingspercentage of verloning. 64,43% van de cliënten is voltijds (100%) aan de slag. 10,67% werkt in een vier vijfde-stelsel (80%), maar ook 10,28% van de cliënten werkt halftijds (50%).¹³

Vervangingsinkomens in het huishouden

Vervangingsinkomsten zijn die inkomsten, die kunnen worden toegekend aan personen die niet meer kunnen werken ten gevolge van ziekte, ongeval, zwangerschap,...

In de uitgebreide registratie worden onderstaande soorten inkomens geregistreerd:

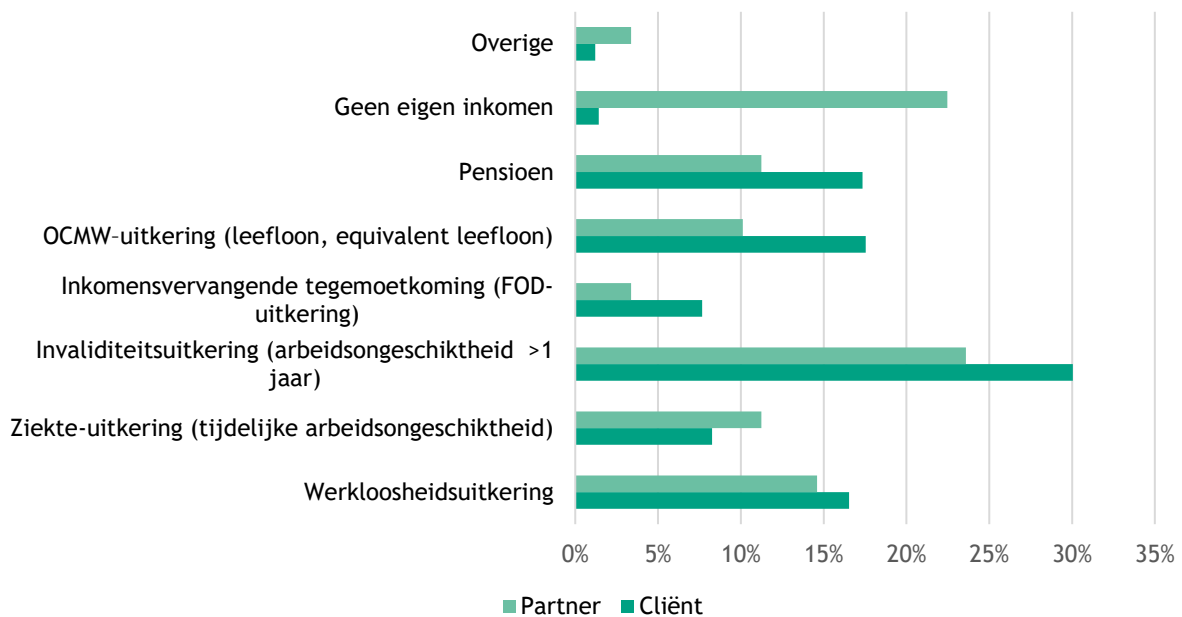
- Werkloosheidsuitkering;
- Ziekte-uitkering;

¹² Zie Tabel 6 in het bijlagenrapport voor de gedetailleerde cijfergegevens.

¹³ Zie Tabel 7 in het bijlagenrapport voor de gedetailleerde cijfergegevens.

- Invaliditeitsuitkering;
- Inkomensvervangende tegemoetkoming;
- OCMW-uitkering (leefloon, equivalent leefloon);
- Pensioen;
- Andere vervangingsinkomsten.

Op basis van hun tewerkstellingsituatie werd voor de aanvragers 496 dossiers weerhouden. Voor partners van aanvragers werden 89 dossiers weerhouden.

▼ Fig. 7. Overzicht van het type vervangingsinkomen van de aanvragers en partners in % (2023).

Het meest voorkomende vervangingsinkomen bij aanvragers is de invaliditeitsuitkering (30,04%), gevolgd door de OCMW-uitkering (17,54%) en het pensioen (17,34%). Opmerkelijk is dat de werkloosheidsuitkering (16,53%) nu op de vierde plaats staat. Dit is een opvallende verschuiving in vergelijking met 2018.¹⁴ Toen was het aandeel werkloosheidsuitkeringen nog het hoogst, op de voet gevolgd door de invaliditeitsuitkering. Deze evolutie weerspiegelt een maatschappelijke verschuiving waarbij het aandeel werkloosheidsuitkeringen afneemt en het aandeel invaliditeitsuitkeringen toeneemt. Wanneer we invaliditeitsuitkeringen en ziekte-uitkeringen samenvoegen, blijken op mutualiteit gebaseerde uitkeringen (38,3%) veruit het meest voorkomend. Dit wijst erop dat mensen die afhankelijk zijn van een mutualiteitsuitkering een groter financieel risico lopen, vooral wanneer dit langdurig het geval is.

Ook bij de partners van aanvragers blijkt de invaliditeitsuitkering het meest voorkomende type vervangingsinkomen te zijn (23,60%), gevolgd door het ontbreken van een eigen inkomen (22,47%). Verschillende redenen kunnen hieraan ten grondslag liggen, zoals bijvoorbeeld het feit dat leefloon alleen aan het gezinshoofd wordt uitgekeerd, sociaal-culturele patronen, of het ontbreken van opgebouwde rechten. De top drie wordt vervolledigd met werkloosheidsuitkeringen (14,6%).

¹⁴ Zie Tabel 8 in het bijlagenrapport voor de gedetailleerde cijfergegevens.

Aanvullend inkomen in het huishouden

Onder aanvullende inkomsten kunnen onderstaande soorten worden geregistreerd:

- Inkomsten uit onroerende goederen;
- Inkomsten uit roerende goederen;
- Tussenkomsten personen met een handicap (tussenkomsten hulpmiddelen ...);
- Voorschotten op onderhoudsgeld;
- Onderhoudsuitkeringen;
- Kinderbijslagen;
- Financiële hulp van vrienden, familie;
- Studietoelagen;
- OCMW - uitkering (aanvullende financiële steun ...);
- Zorgverzekering;
- Huursubsidie en huurpremie;
- Teruggave belastingen;
- Andere.

Per geregistreerd dossier kunnen meerdere typen aanvullende inkomsten worden opgegeven. Het overzicht van de aanvullende inkomsten in de huishoudens van de aanvragers worden weergegeven in tabel 10. De evolutie ten opzichte van 2018 is telkens tussen haakjes vermeld.

▼ Tabel 10. Overzicht van de aanvullende inkomsten in de huishoudens van de aanvragers (2023).

	Aandeel in huishoudens (%)
Geen aanvullend inkomen	43,93 (--)
Inkomsten uit roerende goederen	0,00 (+0,00)
Inkomsten uit onroerende goederen	0,52 (+0,26)
Tussenkomsten personen met een handicap	4,13 (+2,08)
Voorschotten op onderhoudsgeld	0,78 (-0,63)
Onderhoudsuitkeringen	5,94 (+2,35)
Groeipakket	30,36 (+3,09)
Financiële hulp van vrienden, familie	2,71 (-3,05)
Studietoelagen	6,98 (-4,16)
OCMW - uitkering	12,40 (+0,75)

Zorgverzekering	4,65 (+0,17)
Huursubsidie en huurpremie	6,95 (+0,42)
Teruggave belastingen	9,82 (-5,29)
Andere	5,94 (+3,64)

Het meest voorkomende type aanvullend inkomen is het groeipakket (30,36%), gevolgd door OCMW-uitkeringen (12,40%) en belastingteruggave (9,82%). Studietoelagen (6,98%) en de huursubsidie/-premie (6,95%) vervolledigen de top vijf. Opvallend is deze top vijf in vergelijking met 2018 vrijwel onveranderd gebleven. Andere categorieën komen slechts in beperkte mate voor.

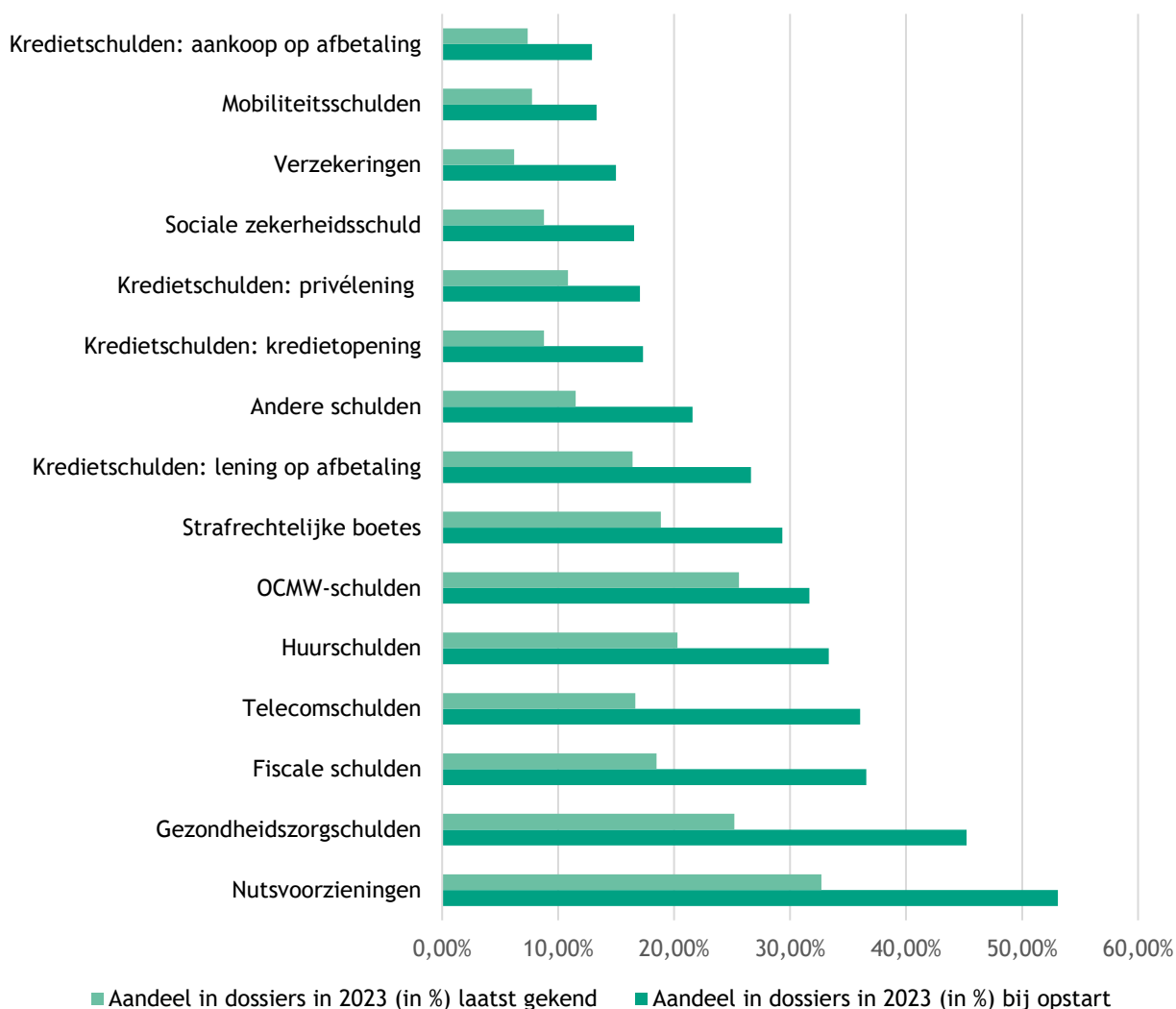
Echter, opmerkelijk is het hoge aantal cliënten (40,93%) zonder enig aanvullend inkomen. Het is niet duidelijk of deze cliënten daadwerkelijk geen recht hebben op een vorm van aanvullend inkomen, of dat ze hun recht niet (kunnen) opeisen, dan wel dat de schuldbemiddelaar hier mogelijk niet zo gedetailleerd van op de hoogte is.

2.3. SCHULDENLAST EN SCHULDOORZAKEN

Dit hoofdstuk bevat gegevens over de aard van de schulden van de aanvrager, het totaalbedrag van de schuldenlast zowel bij opstart van het traject als de huidige situatie, en de schuldoorzaken.

Aard van de schulden

Eén van de voornaamste vragen in de uitgebreide registratie betreft de soort (aard van) schulden. Per aanvrager konden meerdere schuldensoorten worden geregistreerd.¹⁵ De meest voorkomende schuldensoorten in 2023 worden weergegeven in Figuur 8.

▼ Fig. 8. Overzicht van de aard van de schulden bij opstart van een dossier en de laatst gekende situatie, in % (2023).

In 2023 zijn de drie meest voorkomende schuldsoorten bij opstart van het dossier:

- Schulden bij nutsvoorzieningen (53,10%);

¹⁵ Zie Tabel 9 in het bijlagenrapport voor de gedetailleerde cijfergegevens.

- Gezondheidszorgschulden (45,22%);
- Fiscale schulden (36,56%).

De top vijftien van die lijst wordt als volgt vervolledigd:

- Telecom (36,05%);
- Huurschulden (33,33%);
- OCMW-schulden (31,65%);
- Strafrechtelijke boetes (29,33%);
- Kredietschulden: lening op afbetaling (26,61%);
- Andere schulden (21,58%);
- Kredietschulden: kredietopening (17,31%);
- Kredietschulden: privélening (bvb. bij familie of vrienden) (17,05%);
- Sociale zekerheidsschuld (16,54%);
- Verzekeringsschuld (14,99%);
- Mobiliteitsschulden (13,31%);
- Kredietschulden: aankoop op afbetaling (12,92%).

Schulden als gevolg van nutsvoorzieningen blijken veruit het meest voorkomend te zijn. Deze zijn in meer dan de helft van de dossiers aanwezig. Zij worden opgevolgd door gezondheidszorgschulden en fiscale schulden. Zowel telecom-, huur- als OCMW-schulden komen voor in meer dan 30% van de dossiers. Opvallend is dat het aandeel van deze schulden lijkt af te nemen in vergelijking met 2018. Deze trend geldt voor bijna alle schuldsoorten, met uitzondering van andere schulden, privéleningen (bijvoorbeeld bij familie of vrienden), verzekeringen en mobiliteitsschulden. In vergelijking met 2018 nemen deze specifieke schuldsoorten juist toe.

Bovendien valt op dat de geregistreerde percentages voor alle soorten schulden aanzienlijk verminderen op het moment van de laatst bekende status, soms zelfs tot bijna de helft. Deze daling toont de effectiviteit van de schuldhulpverlening aan. Gedurende het traject wordt de last van alle soorten schulden systematisch verminderd

Totaalbedrag van de schulden

De uitgebreide registratie be vraagt het totaalbedrag van de schulden op twee tijdstippen:

- op het ogenblik dat het dossier wordt opgestart (het oorspronkelijke totaalbedrag),
- op het ogenblik van de registratie van de gegevens (de laatst gekende toestand).

Deze werkwijze laat toe om een evolutie van het totaalbedrag van de schulden over die twee tijdstippen te kunnen duiden.

Het totaalbedrag van de schulden wordt opgesplitst in oplopende klassen van € 5000. Het overzicht hiervan is opgenomen in tabel 11. De evolutie ten opzichte van 2018 is telkens tussen haakjes vermeld.

▼ Tabel 11. Overzicht van het totaalbedrag van de schulden bij opstart van het dossier en de laatst gekende situatie, in % (2023).

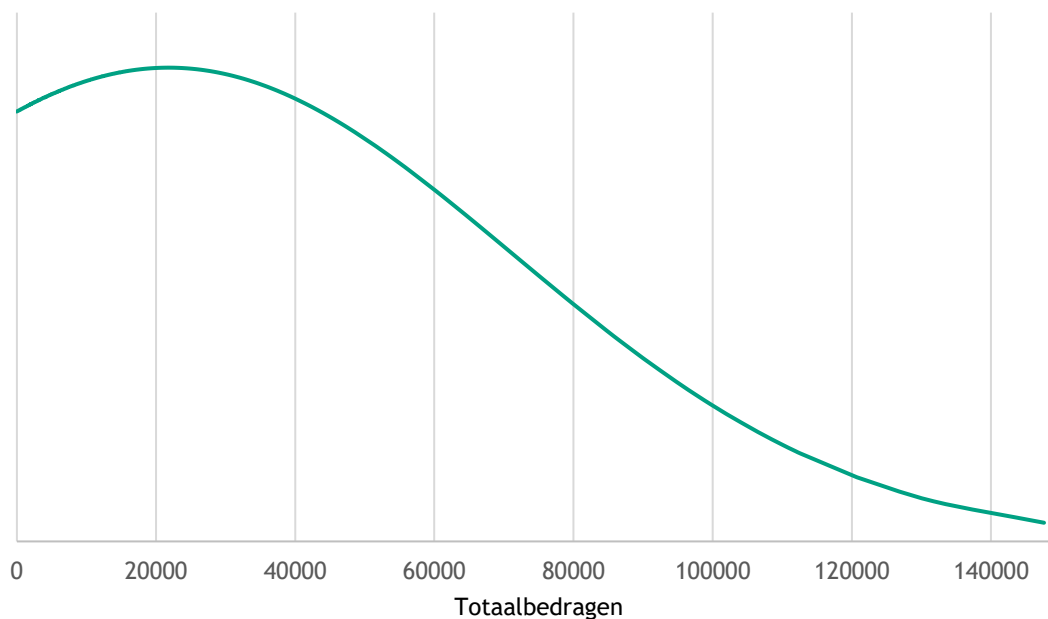
Totaalbedrag van de schulden	Totaalbedrag van de schulden (%) - toestand bij opstart van het dossier 2023	Totaalbedrag van de schulden (%) - laatst gekende toestand 2023
Tot € 5000	37,16 (+4,13)	60,54 (-1,30)
€ 5001 - € 10000	18,78 (-2,26)	10,95 (-1,73)
€ 10001 - € 20000	10,95 (-11,08)	6,35 (-5,56)
> € 20000	33,11 (+9,29)	22,16 (+8,59)

In iets meer dan de helft van de dossiers bedraagt het totaalbedrag van de schulden bij de start van het dossier maximaal € 10000. Dit betekent dat voor iets minder dan de helft van de dossiers dit totaalbedrag hoger is dan € 10000. Opvallend is dat de uiterste categorieën telkens het grootste aandeel vertonen. Dit betekent dat aanvragers ofwel te maken hebben met een relatief beperkt schuldbedrag (<€ 5000) ofwel juist een aanzienlijk schuldbedrag (> €20000).

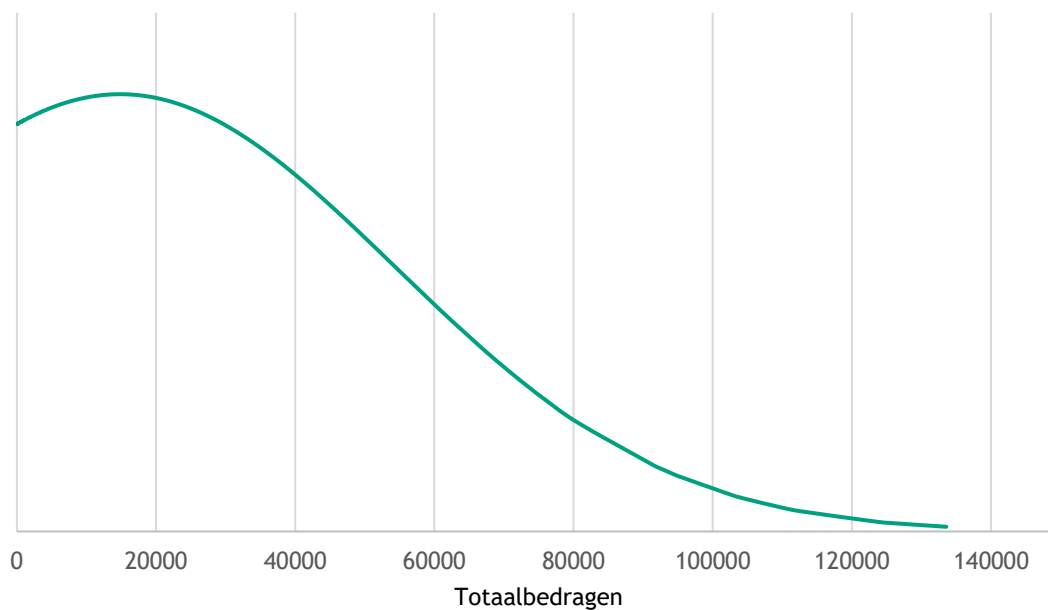
De totaalbedragen van de schulden nemen aanzienlijk af, vooral bij schulden hoger dan € 5001, in de laatst bekende status.

Het is opmerkelijk hoe het aandeel verschuift binnen de verschillende klassen van schuldbedragen tussen de start van het dossier en de laatst bekende toestand. Met name in de klasse met schulden tot € 5000 is het aandeel bijna verdubbeld. Dit suggereert dat de schulden op het moment van registratie (laatst bekende toestand) al aanzienlijk zijn verminderd.

Onderstaande histogrammen geven de bedragen van 2023 grafisch weer. De Y-assen van beide histogrammen hebben dezelfde schaal om de beide totaalbedragen beter te kunnen vergelijken. Aangezien 97,57% van de bedragen kleiner is dan € 150000 beperken de histogrammen de schuldbedragen tot € 15000.

▼ Fig. 9. Overzicht van de totaalbedragen van de schulden bij opstart van het dossier (2023).

▼ Fig. 10. Overzicht van de laatst gekende totaalbedragen van de schulden (2023).

Figuur 9 laat een piek zien rond € 20000, met een gemiddeld bedrag bij de start van het dossier van € 21806. In Figuur 10 is er een piek rond € 15000, met een gemiddeld bedrag van € 14839. Beide figuren illustreren duidelijk een afname van schuldbedragen over de tijd.

Schuldoorzaken

Eén van de meest pertinente vragen in het kader van de uitgebreide registratie betreft de oorzaken die aan de basis van de problematische schulden liggen.

In het bijzonder focust de uitgebreide registratie anno 2023 op schuldoorzaken. Die schuldoorzaken worden dieper uitgewerkt in vergelijking met de uitgebreide registraties van 2018.

De schuldoorzaken worden gebundeld in vijf “schuldcategorieën”. Die worden hieronder toegelicht:

- **Overlevingsschulden:** schulden die gemaakt worden om te “overleven” en waarbij het inkomen niet toereikend is om de noodzakelijke uitgaven te kunnen bekostigen. Deze schulden komen voor bij mensen die leven in situaties van bestaansonzekerheid en armoede (lage lonen/vervangingsinkomens) en die daarom schulden maken om te voldoen aan hun basisbehoeften.
- **Overbestedingsschulden:** schulden die gemaakt worden doordat meer uitgeven wordt dan er aan inkomen voorhanden is. Die schulden ontstaan uit een overdreven consumptiepatroon waarbij veelal zelfs de elementaire basisbehoeften niet gedekt worden. De sociale en maatschappelijke druk om te consumeren wint het bij deze categorie op de weerbaarheid om “nee” te zeggen. Sommigen ontberen bovendien ook essentiële administratieve vaardigheden. Overbestedingsschulden worden in volgend hoofdstuk besproken.
- **Aanpassingsschulden:** deze schulden vloeien voort uit een verandering in de levensomstandigheden met een daling van het inkomen of een stijging van de uitgaven tot gevolg en zonder dat het lukt om zich hieraan aan te passen. Ziekte, werkloosheid en (echt)scheiding, van zichzelf en/of van de partner, zijn binnen deze categorie de meest voorkomende oorzaken.
- **Schulden ten gevolge van psychosociale problemen:** deze schulden ontstaan bij mensen met psychosociale problemen (bv. relatieproblemen, eenzaamheid,...) die geldbesteding hanteren als uitlaatklep voor hun problemen. Men probeert zich als het ware gelukkiger te voelen door iets te kopen. Deze compensatie kan verregaande gevolgen hebben en leiden tot verslavingen aan shoppen, gokken, drugs,... Ook koopverslaving hoort onder deze rubriek thuis.
- **Afgeleide schulden:** deze komen voort uit borgstelling of bij het achterwege blijven van (terug)betalingen door personen van wie men gelden zou moeten ontvangen. De persoon komt dus in een schulden-situatie terecht door toedoen van een derde. Afgeleide schulden ‘aan een derde’ betreffen inkomsten die niet of onregelmatig ontvangen worden.

Tabel 12 verduidelijkt voor 2023 in hoeveel procent van de dossiers een bepaalde schuldoorzaak voorkomt. Die wordt door de hulpverlener ingeschat. Per dossier kunnen meerdere antwoorden worden opgegeven.

De vergelijking met 2018 is tussen haakjes opgenomen.

▼ Tabel 12. Overzicht van de oorzaken van problematische schulden bij de aanvragers, in % (2023).

Schuldoorzaak	Aandeel in een dossier in 2023 (in %)
Overlevingsschulden	
Te laag inkomen	19,12 (-11,61)
Onregelmatig inkomen	9,56 (-1,07)
Hoge energiefacturen	11,24 (n.b)
Hoge woonkost	8,14 (n.b)
Aanpassingsschulden	
Ziekte cliënt	29,59 (-2,42)
Ziekte partner	4,39 (-0,86)
Corona cliënt	0,00 (n.b)
Corona partner	0,00 (n.b)
Scheiding	16,67 (+1,82)
Overlijden partner	2,33 (-0,49)
Pensionering	2,07 (n.b)
Verlies job cliënt	15,76 (-5,88)
Verlies job partner	2,20 (-1,44)
Verlies job cliënt tgv corona	1,94 (n.b)
Verlies job partner tgv corona	0,13 (n.b)
Schulden ten gevolge van psycho-sociale problemen	
Alcohol	13,18 (+1,91)
Drugs	12,92 (+4,98)
Gokken	2,71 (+0,41)
Psychische problemen	2,71 (n.b.)
Afgeleide schulden	
Opstapeling invorderingskosten	21,32 (+5,11)
Opstapeling nalatigheidinteressen	17,70 (+5,63)
Schulden ex-partner	6,07 (n.b)
Overbestedingsschulden	
Impulsaankopen voor zichzelf	22,61 (n.b)
Impulsaankopen voor huisdieren	5,04 (n.b)
Impulsaankopen voor dierbaren	9,30 (n.b)

Koopverslaving	4,52 (-4,06)
Gameverslaving	1,55 (n.b)
Andere	
Grote onvoorziene uitgaven	11,11 (-2,46)
Zelfstandige activiteit niet meer rendabel	4,78 (+1,33)
Penale boetes	19,25 (n.b)
Andere	20,93 (+17,09)

De top drie van schuldoorzaken is als volgt:

- Ziekte cliënt (29,59%);
- Impulsaankopen voor zichzelf (22,61%);
- Opstapeling invorderingskosten (21,32%).

Bovenstaande oorzaken worden op de voet gevolgd door “andere” schuldoorzaken (20,93%), penale boetes (19,25%), en een structureel te laag inkomen (19,12%), die allemaal in ongeveer één vijfde van de dossiers voorkomen. Onder “andere” schuldoorzaken noteren de schuldbemiddelaars vooral een gebrek aan administratieve vaardigheden/nonchalance al dan niet als gevolg van een mentale beperking, en dak- en thuisloosheid.

Oorzaken die leiden tot overlevingsschulden, zoals een te laag of onregelmatig inkomen, hoge energiefacturen en woonkosten, komen voor in 10 tot 20% van de dossiers. In ongeveer een vijfde van de dossiers is **een te laag inkomen** een oorzaak van problematische schulden. Dit is een daling ten opzichte van 2018, maar de impact van de energie- en wooncrisis blijft voelbaar bij de financieel meest kwetsbaren.

Hoewel het aandeel van **ziekte van de aanvrager** als schuldoorzaak is afgenomen ten opzichte van 2018, blijft het nog steeds de meest voorkomende schuldoorzaak in de dossiers (29,59%). Ziekte leidt vaak tot aanzienlijk inkomensverlies, vooral wanneer men moet terugvallen op een invaliditeitsuitkering. **Jobverlies** is eveneens een belangrijke oorzaak van problematische schulden (15,67%), wat meestal ook gepaard gaat met een substantieel inkomensverlies. Opmerkelijk is dat schulden als gevolg van de coronapandemie nauwelijks aanwezig zijn, wat mogelijk verklaard kan worden door de effectieve overheidsmaatregelen. Het aandeel scheiding/relatiebreuk is aanzienlijk (16,67%) en is gestegen sinds 2018. Ook hier is een plotse daling van het gezinsinkomen vaak de achterliggende verklaring.

Schuldoorzaken gerelateerd aan psycho-sociale problemen, en meer bepaald **alcohol- en drugsproblemen**, komen vaker voor in vergelijking met 2018. Ongeveer 13% van de dossiers wijst op een alcohol- of drugsprobleem dat bijdraagt aan problematische schulden, waardoor de dossiers complexer worden voor schuldbemiddelaars. Vooral drugsproblemen zijn opvallend toegenomen ten opzichte van 2018 (+5%).

Een opstapeling van **invorderingskosten en nalatigheidinteresten** komt voor in een vijfde van de dossiers, met een significante toename sinds 2018 (+5%). Dit pleit voor meer maatregelen om de schuldenindustrie aan banden te leggen.

Impulsaankopen liggen aan de basis van problematische schulden in ongeveer 27% van de dossiers. De meeste impulsaankopen doen de aanvragers voor zichzelf.

Tot slot zijn in bijna een vijfde van de dossiers **penale boetes** aanwezig.

Hoewel in werkelijkheid vaak een combinatie van oorzaken tot problematische schulden leidt, bieden deze gegevens waardevolle inzichten voor het begrijpen van schuldproblematiek en kunnen ze dienen als basis voor beleidsmaatregelen en interventies.

Rangorde van de elementen die bijdragen tot het ontstaan van de schulden

De uitgebreide registratie focust op schuldoorzaken en peilt onder meer naar de rangorde van die elementen die bijdragen tot het ontstaan van schulden.

In het bijzonder wordt aan de respondent gevraagd om aan elke weerhouden schuldoorzaak een bepaalde rangorde te geven. Zo is '1' de belangrijkste oorzaak, '2' minder belangrijk, '3' nog minder belangrijk, enzovoort. Daarenboven wordt, indien ontoereikend inkomen als schuldoorzaak wordt weerhouden, verzocht om dat te staven door het inkomen van de cliënt/gezin te vergelijken met gangbare referentiebudgetten.

Respondenten gaven voor die elementen die bijdragen tot het ontstaan van schulden rangorden van '1' tot '9' aan. Meest voorkomende rangorden, van 1 tot en met 5, zijn in tabel 13 opgenomen. Inhoud van de cellen met “-” duidt dat er voor dat element (schuldoorzaak) in die rangorde geen gegevens beschikbaar zijn.

▼ Tabel 13. Rangorde van de elementen die bijdragen tot het ontstaan van schulden, in % (2023).

Schuldoorzaak	Rangorde (%)				
	1	2	3	4	5
Te laag inkomen	4,85%	6,53%	7,69%	4,42%	8,26%
Onregelmatig inkomen	1,48%	3,78%	3,33%	3,10%	4,13%
Hoge onvoorziene energiefacturen	1,35%	4,12%	5,13%	5,75%	6,61%
Hoge woonkost	1,75%	3,61%	2,82%	4,42%	2,48%
Ziekte cliënt	15,07%	12,20%	6,67%	5,75%	0,83%
Ziekte partner	1,48%	2,58%	1,03%	1,33%	--
Corona cliënt	--	--	--	--	--
Corona partner	--	--	--	--	--
Scheiding	8,21%	5,67%	4,87%	3,10%	0,83%
Overlijden partner	1,62%	0,69%	0,26%	--	--
Pensionering	1,08%	0,17%	0,77%	0,44%	--

Verlies job aanvrager	6,19%	6,19%	4,62%	3,10%	2,48%
Verlies job partner	1,62%	1,72%	--	0,44%	--
Verlies job na corona aanvrager	0,54%	1,03%	0,77%	0,44%	0,83%
Verlies job na corona partner	--	0,17%	--	--	--
Alcohol	4,85%	5,67%	5,38%	3,10%	0,83%
Drugs	5,52%	5,50%	2,31%	3,10%	3,31%
Gokken	0,67%	1,03%	1,54%	1,33%	1,65%
Opstapeling invorderingskosten	1,08%	3,44%	6,92%	14,60%	9,92%
Opstapeling nalatigheidskosten	0,54%	4,30%	6,92%	12,83%	20,66%
Schulden van (ex-)partner	1,88%	1,37%	2,56%	2,21%	2,48%
Impulsaankopen voor zichzelf	5,11%	7,04%	8,46%	8,85%	8,26%
Impulsaankopen voor huisdieren	0,40%	1,89%	2,05%	3,54%	3,31%
Impulsaankopen voor dierbaren	1,62%	5,15%	4,10%	3,10%	4,13%
Koopverslaving	1,75%	0,69%	1,28%	2,21%	2,48%
Gameverslaving	--	0,69%	0,51%	--	1,65%
Grote onvoorziene uitgaven	--	2,75%	4,87%	4,87%	3,31%
Zelfstandige activiteit niet meer rendabel	2,42%	1,55%	1,03%	--	--
Penale schulden	5,25%	4,47%	7,95%	6,64%	9,09%
Andere	21,00%	6,01%	6,15%	1,33%	2,48%

De vijf belangrijkste schuldoorzaken in rangorde '1', zijnde de meest belangrijke rangorde, is als volgt:

- Andere schuldoorzaken
- Ziekte van de cliënt
- Scheiding
- Jobverlies van de cliënt
- Psychosociale factoren, meer bijzonder drugs en alcohol

In rangorde '2' zijn andere schuldoorzaken prominenter aanwezig:

- Ziekte cliënt
- Impulsaankopen

- Te laag inkomen
- Jobverlies aanvrager
- Andere schuldoorzaken

In rangorde '3' zijn vooral impulsaankopen, penale schulden, te laag inkomen, opstapeling van invorderingskosten en opstapeling van nalatigheidskosten van groot belang.

Bij rangorde '4' en '5' worden opstapeling van nalatigheidsinteressen en invorderingskosten, samen met impulsaankopen, als meest doorslaggevend beschouwd.

Tabel 13 suggereert op zijn minst dat aanvragers voornamelijk in een situatie van schuldoverlast belanden als gevolg van externe factoren zoals andere onbekende oorzaken, ziekte, scheiding, psychosociale problemen en jobverlies. De voornaamste oorzaken leiden met name tot aanpassingsschulden en schulden door psychosociale problemen. Bovendien dragen de accumulatie van invorderings- en nalatigheidskosten aanzienlijk bij aan de al bestaande schuldenlast.

2.4. HOUDING EN ATTITUDES

Dit hoofdstuk bevat gegevens over de houding van aanvragers ten opzichte van geldzaken en de hulpverlening en specifieke persoonlijkheidskenmerken die invloed kunnen hebben op de schuldenproblematiek.

Houding ten opzichte van geldzaken

De uitgebreide registratie peilt onder meer naar het bestedingspatroon en de houding van de aanvrager ten opzichte van geldzaken.

Die houding ten opzichte van geldzaken wordt vanuit verschillende perspectieven bekeken en bevat ook constructieve componenten. Hiertoe behoren “Cliënt overweegt steeds de noodzaak van een aankoop”, “Voor de cliënt een aankoop doet, kijkt hij/zij of dat binnen het budget valt”, om maar enkele te noemen. Meerdere antwoorden kunnen per cliënt worden opgegeven.

De houdingen ten opzichte van geldzaken zijn als gedragskenmerken weergegeven in figuur 11.

▼ Fig. 11. Overzicht van de houding van de aanvragers ten opzichte van geldzaken, in % (2023).

De top drie van de meest voorkomende houdingen ten opzichte van geldzaken is als volgt:

- Cliënt komt vaak in de verleiding om dingen te kopen (34,88%);
- Als de cliënt geld in bezit heeft, wordt dat geld onmiddellijk uitgegeven (33,33%);
- Cliënt overweegt steeds de noodzaak van een aankoop (30,49%).

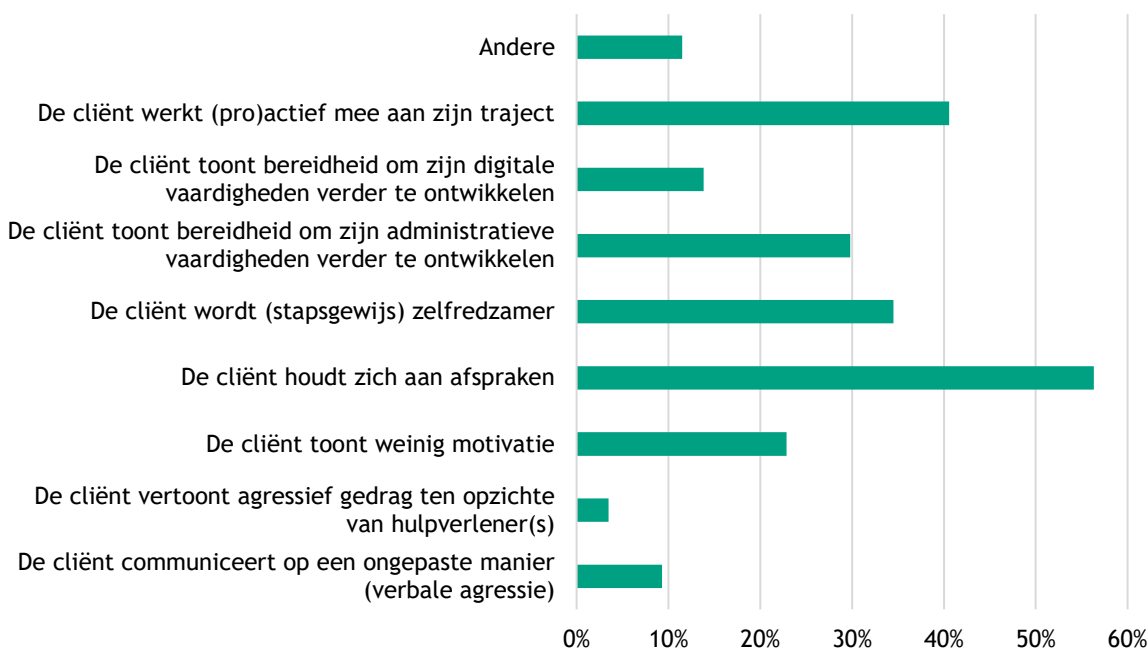
Die lijst wordt vervolledigd met de houding ten opzichte van geldzaken, waarbij de aanvrager kijkt of een aankoop binnen het budget valt (26,10%) en de levensstijl van de cliënt die niet verantwoord is gelet op diens inkomen (20,93%). Dit is zeer overeenkomstig met de resultaten uit 2018.¹⁶

¹⁶ Zie Tabel 10 in het bijlagenrapport voor de gedetailleerde cijfergegevens.

Houding van de cliënt ten opzichte van de hulpverlening

De uitgebreide registratie peilt voor het eerst ook naar de houding van de aanvrager ten opzichte van geldzaken. Vergelijking met 2018 is dus niet mogelijk. Ook deze houding wordt vanuit verschillende perspectieven bekeken en bevat ook constructieve componenten. Hiertoe behoren onder andere “Cliënt werkt proactief mee aan zijn traject”, “de cliënt houdt zich aan afspraken”. Meerdere antwoorden kunnen per cliënt worden opgegeven.

De houdingen ten opzichte van de hulpverlening zijn als gedragskenmerken weergegeven in figuur 12.

▼ Fig. 12. Overzicht van de houding van de aanvragers ten opzichte van de hulpverlening in % (2023).

Een grote meerderheid van de aanvragers houdt zich aan afspraken en participeert actief in het traject (respectievelijk 56,33% en 40,57%). Bijna 30% van de aanvragers toont bereidheid om hun administratieve vaardigheden te verbeteren. Het opvallende hierbij is dat cliënten een aanzienlijke bereidheid tonen om administratieve vaardigheden te ontwikkelen, terwijl het verbeteren van digitale vaardigheden schijnbaar meer terughoudendheid oproept. Schuldbemiddelaars observeren progressie in 34,50% van de trajecten, waarbij aanvragers stapsgewijs (opnieuw) financiële (zelf-)redzamer worden.

Desondanks ervaren schuldbemiddelaars in een beperkt aantal gevallen een minder positieve houding bij aanvragers. Ongeveer 22,87% van de aanvragers vertoont weinig motivatie, en in 12% van de gevallen uiten aanvragers zelfs (verbaal) agressief gedrag ten aanzien van hun hulpverlener. Hoewel deze negatieve situaties in absolute aantallen beperkt zijn, vormen ze een aanzienlijke emotionele belasting voor de schuldbemiddelaar.

Overige persoonskenmerken

De uitgebreide registratie 2023 peilt onder meer naar overige persoonskenmerken, met name diegene die mede aan de basis van oorzaak van schulden kunnen liggen.

Die overige persoonskenmerken zijn opgelijst in figuur 13.

▼ Fig. 13. Overzicht van persoonlijkheidskenmerken van de aanvragers, in % (2023).

De top vijf in overige persoonskenmerken is als volgt:

- Cliënt heeft een gebrek aan administratieve vaardigheden (58,14%);
- Cliënt kan moeilijk of niet plannen (34,63%);
- Cliënt kan moeilijk overweg met digitale middelen (28,33%);
- Cliënt overschat de eigen mogelijkheden (26,49%);
- Cliënt legt de schuld buiten zichzelf (25,58%).

Deze resultaten komen sterk overeen met de bevindingen van 2018, waarbij de top 3 persoonlijkheidskenmerken hetzelfde blijft. Een nieuwe toevoeging ten opzichte van 2018 is echter dat cliënten hun eigen mogelijkheden overschatten.¹⁷

Figuur 13 toont duidelijk aan dat overige persoonskenmerken die kunnen bijdragen in het ontstaan van schulden in belangrijke mate voorkomen. Meer dan de helft van de aanvragers heeft een gebrek aan administratieve vaardigheden, en ongeveer 35% van het cliënteel heeft moeite met plannen. Ongeveer 30% is niet digitaal vaardig, terwijl een kwart van de cliënten zichzelf overschat of de schuld van zijn problemen buiten zichzelf legt. Opmerkelijk is dat bijna een kwart van de aanvragers in behandeling is bij een therapeut of Centrum voor Geestelijke Gezondheid (CGG). Ongeveer 17% mist elementaire vaardigheden, zoals schrijven en lezen, wat het traject naar zelfredzaamheid kan bemoeilijken. Ook valt op dat alcohol- en drugsverslaving bij ongeveer 10% van de aanvragers aanwezig is.

¹⁷ Zie Tabel 11 in het bijlagenrapport voor de gedetailleerde cijfergegevens.

Een belangrijke vaststelling hierbij is dat de meeste cliënten kampen met een gebrek aan digitale of administratieve vaardigheden. Om herval te voorkomen, is het cruciaal om meer nadruk te leggen op het versterken van deze vaardigheden tijdens het traject. Zo vroeg mogelijk starten met financiële educatie (bijvoorbeeld in de basisschool) kan aanzienlijk bijdragen aan het vermijden van toekomstige problemen. Preventie is dus essentieel, waarbij het versterken van administratieve en digitale vaardigheden een sleutelrol speelt in het bevorderen van het financiële welzijn.

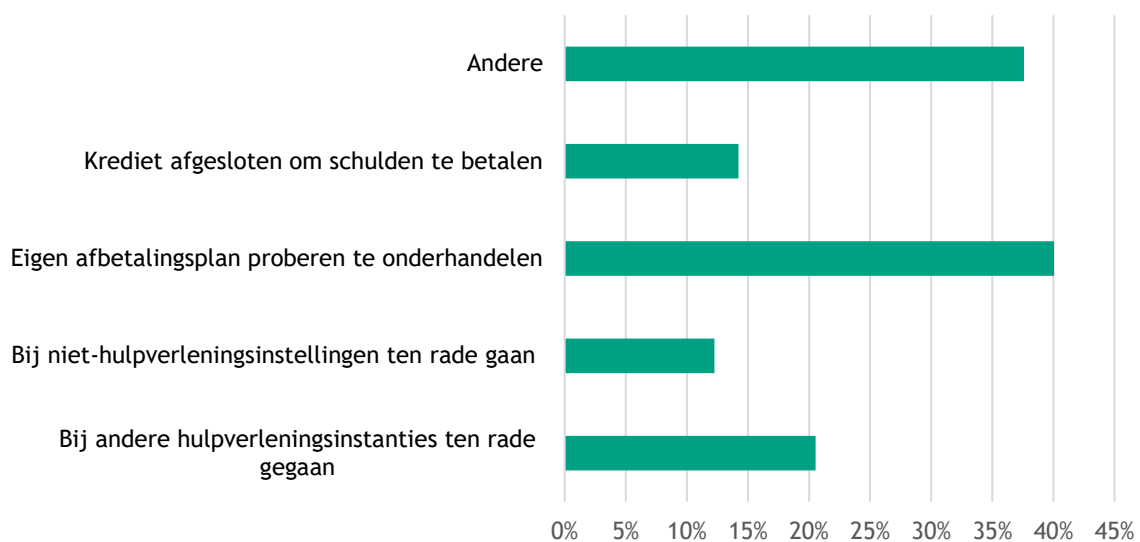
2.5. VOORGESCHIEDENIS VAN DE CLIËNT

Dit hoofdstuk bevat gegevens over mogelijke eerdere schuldhulpverlening van de aanvrager, de eigen acties van de aanvrager om de schuldenproblematiek aan te pakken, en hoe de aanvrager uiteindelijk heeft kennisgemaakt met het aanbod van de erkende instelling voor schuldbemiddeling.

Dit is de eerste keer dat de uitgebreide registratie hiernaar peilt, waardoor er geen vergelijking met eerdere registraties mogelijk is. Deze informatie biedt inzicht in hoe cliënten al dan niet de weg naar hulpverlening weten te vinden. Deze informatie stelt ons in staat om het aanbod van erkende instellingen gericht en sneller onder de aandacht te brengen.

Eigen acties van de aanvrager

De uitgebreide registratie peilt bij de schuldbemiddelaar naar eerdere acties die de aanvrager mogelijk al heeft ondernomen voor de stap naar schuldhulpverlening zet om zijn schuldenproblemen aan te pakken. Het overzicht hiervan is samengevat in figuur 15.

▼ Fig. 14. Overzicht van ondernomen stappen voor de start van het hulpverleningstraject, in % (2023).

40% van de aanvragers probeert volgens de schuldbemiddelaar eerst zelf een afbetaalplan te onderhandelen. Bij 37,60% van de aanvragers geven de hulpverleners voornamelijk aan niet op de hoogte van wat de aanvrager geprobeerd heeft (categorie “anderen”). 14,21% heeft een krediet afgesloten om schulden af te betalen.

Bij de zoektocht naar hulp gaat 20,54% eerst naar een andere hulpverleningsinstantie dan een erkende instelling. Hierbij wordt met name aangeklopt bij onthaaldiensten van het OCMW (59,12%), het CAW (27,67%) en buurthuizen (10,06%).¹⁸

Daarnaast gaat 12,27% eerst te rade bij niet-hulpverleningsinstaties, voornamelijk bij advocaten (69,47%) en het eigen netwerk (41,05%).¹⁹

¹⁸ Een gedetailleerd overzicht van deze gegevens zijn opgenomen in het bijlagenrapport.

¹⁹ Een gedetailleerd overzicht van deze gegevens zijn opgenomen in het bijlagenrapport.

Kennismaking met het aanbod van de erkende instelling voor schuldbemiddeling

De uitgebreide registratie peilt bij de schuldbemiddelaar hoe de aanvrager heeft kennisgemaakt met het aanbod van de erkende instelling voor schuldbemiddeling. De antwoorden worden weergegeven in figuur 16.

▼ Fig. 15. Overzicht kennismaking met het aanbod van de erkende instelling, in % (2023).

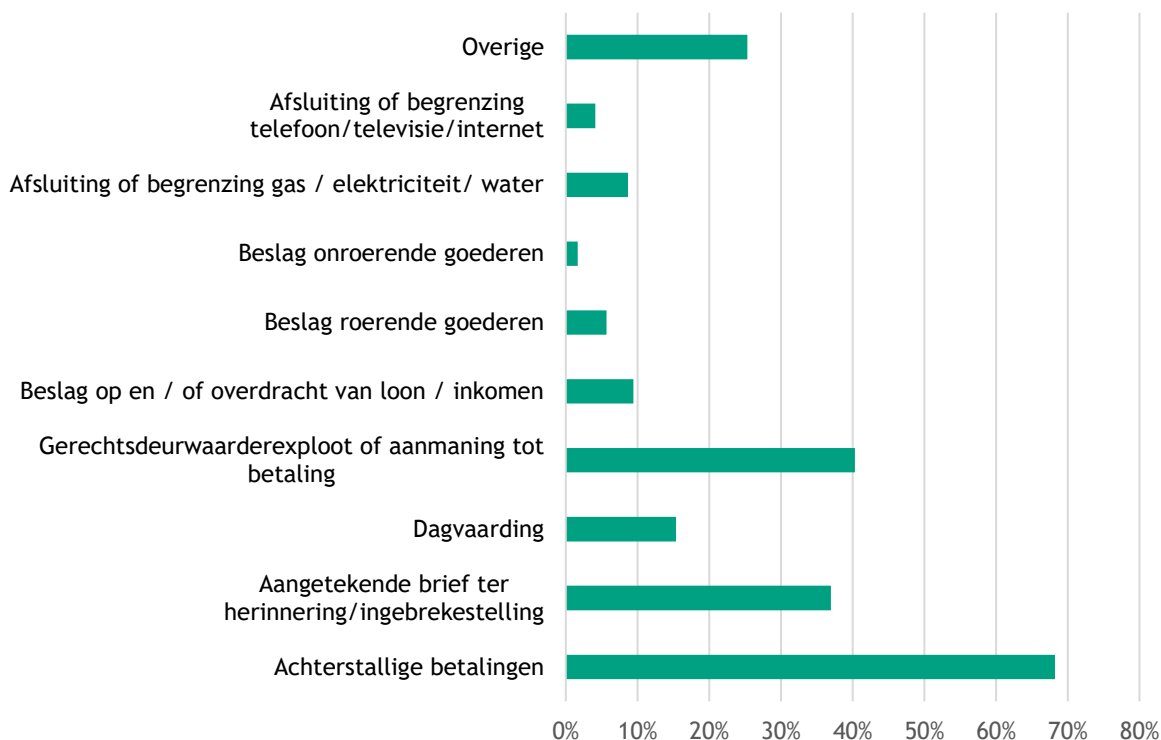
De meeste aanvragers leren het aanbod van de erkende diensten schuldbemiddeling kennen via hun persoonlijk netwerk. Een kwart wordt doorverwezen vanuit andere sociale organisaties, zoals onthaaldiensten, buurthuizen en dergelijke. Slechts een beperkt aantal vindt het aanbod van de erkende instellingen via digitale wegen (o.a. websites, google, ...). De beperkte digitale vaardigheden van het cliënteel kan dit mogelijk verklaren.

Om hun aanbod nog meer bekend te maken, richten de erkende instellingen zich best op samenwerking met andere sociale organisaties of fysieke, laagdrempelige informatieverstrekking.

Reden voor stap naar erkende instelling

De uitgebreide registratie peilt bij de schuldbemiddelaar naar de redenen waarom een aanvrager uiteindelijk de stap zet naar schuldhulpverlening bij een erkende instelling voor schuldbemiddeling. De schuldbemiddelaar kon meerdere antwoorden aanduiden per dossier.

De antwoorden worden weergegeven in figuur 17.

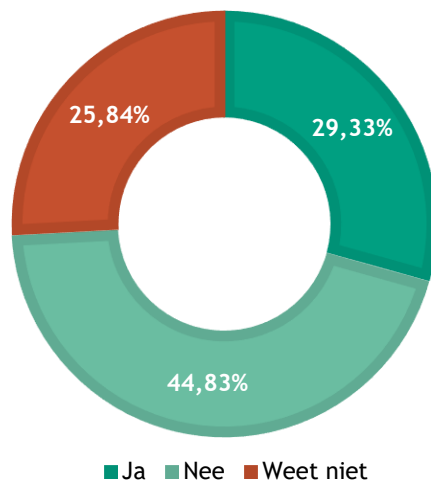
▼ Fig. 16. Overzicht van redenen om de stap naar schuldhulpverlening bij een erkende instelling voor schuldbemiddeling te zetten, in % (2023).

Bijna 70% van de aanvragers zet de stap naar schuldhulpverlening bij een erkende instelling omwille van achterstallige betalingen. 40% zet de stap omwille van een gerechtsdeurwaardersexploot of aanmaning tot betaling. 37% zet de stap na een aangetekende herinnering of ingebrekestelling.

Dit betekent dat de meesten wachten met het zoeken naar schuldhulpverlening. Dit ligt in lijn met Nederlands onderzoek dat aantoont dat mensen gemiddeld vijf jaar wachten voor ze professionele hulp zoeken voor financiële problemen. Hierdoor lopen betalingsproblemen en -achterstanden op en hebben gezinnen al een behoorlijke schuldenlast opgebouwd.

Eerdere begeleiding bij erkende instellingen voor schuldbemiddeling

Tot slot peilt de uitgebreide registratie bij de schuldbemiddelaars of de aanvrager al eerder een traject schuldhulpverlening heeft gehad. Het antwoord hierop is weergegeven in figuur 14.

▼ Fig. 17. Aandeel van aanvragers die al een eerder schuldhulpverleningstraject hebben doorlopen, in % (2023).

Bovenstaande figuur toont dat het lopend traject voor een kleine helft van de aanvragers het eerste traject bij een erkende dienst voor schuldbemiddeling is. Voor bijna 30% van de aanvragers is het lopend traject niet het eerste traject. Voor een kwart van de aanvragers is de schuldbemiddelaar hiervan niet op de hoogte.

Dit toont aan dat sommige cliënten of gezinnen na het afronden van schuldhulpverlening vroeg of laat hervallen in een schuldenproblematiek.

3 – Conclusie

Dit hoofdstuk beschrijft samenvattend het profiel van het cliënteel (aanvragers en hun gezinnen) in schuldhulpverlening bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen. Tot op heden is een registratie van personen in schuldbemiddeling bij andere schuldbemiddelaars, zoals bijvoorbeeld advocaten, niet verplicht. Bijgevolg zijn de profielgegevens van die cliënten niet beschikbaar.

Hoewel iedereen terecht kan komen bij een instelling voor schuldbemiddeling, blijkt uit de registratie dat bepaalde groepen extra kwetsbaar zijn inzake schuldenproblematieken.

Sociaaldemografische kenmerken

- Bijna de helft van het cliënteel is alleenwonend. Samengeteld met eenoudergezinnen vertegenwoordigen zij bijna 70% van de bevroegde populatie en vormen zij een kwetsbare groep.
- De gemiddelde leeftijd van het cliënteel bedraagt 44 jaar. De jongste geregistreerde persoon is 17 jaar, de oudste 86. De leeftijdsklasse 35-60 jaar vertegenwoordigt minstens 60% van het aantal aanvragers.
- Landen van herkomst buiten de EU vertegenwoordigen in 2023 ongeveer 16% van de aanvragers. Dit is een lichte stijging ten opzichte van 2018. De meeste cliënten zijn evenwel van Belgische afkomst.
- De meeste cliënten hebben geen personen ten laste. Echter, in het kader van de bestrijding van kindarmoede, is het vermeldenswaard dat 85% van de geregistreerde kinderen minderjarig zijn. Bijna één derde van de registreerde kinderen valt in de leeftijdsklasse 7-12 jaar, een kwart valt in de leeftijdsklasse 0-6 jaar. Aandacht voor die groep is belangrijk om de cirkel van de armoede van de ene generatie naar de volgende, te doorbreken.
- Opleiding, bijscholing of herscholing verkleinen duidelijk het risico om in schuldhulpverlening te belanden. Een aanzienlijk deel van de cliënten is laaggeschoold (30%). Maximum secundair onderwijs blijft met bijna 40% vertegenwoordiging de meest voorkomende hoogste scholingsgraad voor aanvragers.
- Bijna de helft van de cliënten huren op de private huurmarkt. Een derde huurt een sociale huisvesting. Dit toont de kwetsbare positie van huurders op de Vlaamse woonmarkt aan.

Sociaaleconomische kenmerken

- Wat de arbeidssituatie betreft, bedraagt het aandeel niet-werkenden meer dan 60% bij aanvragers. Het aandeel werkenden bedraagt 32%. Voor hun partners is bijna de helft niet-werkend en 32% werkend. Er is ten opzichte van 2018 een stijging van het aantal werkende cliënten in schuldhulpverlening.
- In ongeveer 34% van de huishoudens heeft zowel de aanvrager als de partner geen inkomen uit werk. In ongeveer 30% van de huishoudens heeft één van de twee inkomsten uit werk. In een kwart van de huishoudens zijn zowel de aanvrager als partner in loondienst.
- Aanvragers met inkomsten uit tewerkstelling hebben voor ongeveer 65% een contract van onbepaalde duur - voor hun partners loopt dat zelfs op tot ongeveer 80%. Contracten van bepaalde duur of onzekere contracten (bijvoorbeeld interim, flexijobs) dalen bij zowel de cliënten als hun partners.
- Aanvragers met een vervangingsinkomen doen vooral beroep op invaliditeitsuitkeringen of een OCMW-uitkering. Het aandeel werkloosheidsuitkeringen is sterk gedaald ten opzichte van 2018. Deze evolutie weerspiegelt een maatschappelijke verschuiving waarbij het aandeel werkloosheidsuitkeringen afneemt en het aandeel invaliditeitsuitkeringen toeneemt. Partners met een vervangingsinkomen doen ook vooral

beroep op invaliditeitsuitkeringen. Opvallend, bijna 23% van de partners beschikt niet over eigen inkomsten.

- De meeste cliënten hebben geen aanvullende inkomensbronnen. Het is niet duidelijk of deze cliënten daadwerkelijk geen recht hebben op een vorm van aanvullend inkomen, of dat ze hun recht niet (kunnen) opeisen, dan wel dat de schuldbemiddelaar hier mogelijk niet zo gedetailleerd van op de hoogte is.

Schuldenlast en schuldoorzaken

- De meest voorkomende schuldensoorten zijn: schulden bij nutsvoorzieningen (53,10%), gezondheidszorgschulden (45,22%) en fiscale schulden (36,56%). Niet alleen die voornoemde schuldensoorten, maar ook quasi alle andere geregistreerde schuldensoorten nemen af in de loop van het hulpverleningsproces.
- Het totaalbedrag van de schulden werd bevraagd op het ogenblik van opstart van het dossier en de laatst gekende toestand. Bij aanvang is het totaalbedrag in iets meer dan de helft van de dossiers lager dan €10000. Een derde van de cliënten hebben een schuldbedrag hoger dan €20000.
- Dat totaalbedrag neemt beduidend af in de loop van de hulpverlening. Het aantal dossiers met een schuldenlast tot € 5000 neemt op de laatst gekende toestand flink toe. Dit suggereert dat schulden op dat ogenblik al voor een aanzienlijk deel zijn afgebouwd.
- Ziekte van cliënt is de meest voorkomende oorzaak voor het ontstaan van schulden. Impulsaankopen, een opstapeling van invorderingskosten, penale boetes en structureel te lage inkomens liggen in één vijfde van de dossiers aan de basis van de schulden.
- Aanpassingsschulden ten gevolge van ziekte, jobverlies of relatiebreuk worden als de meest belangrijke schuldoorzaken beschouwd, samen met psychosociale problemen zoals alcohol- en drugverslaving. Opvallend is dat Corona geen effect lijkt gehad op de schuldoorzaken.

Houding en attitudes

- De houding van cliënteel ten opzichte van geldzaken is heel uiteenlopend. Een derde van de cliënten komt vaak in de verleiding om dingen te kopen of geeft geld uit van zodra dat geld in bezit is. Nochtans overweegt ook ongeveer 30% van het cliënteel de noodzaak van een eventuele aankoop.
- Een overgrote meerderheid van de cliënten is gemotiveerd, houdt zich aan gemaakte afspraken en probeert opnieuw financieel zelfredzaam te worden.
- Een aanzienlijk deel van cliënten beschikt niet over administratieve en digitale vaardigheden. De meesten tonen bereidheid om hun administratieve vaardigheden te verbeteren. Aan de slag gaan met digitale vaardigheden is vaak een hogere drempel.
- Ongeveer een vijfde van de cliënten is niet gemotiveerd. Een kleine minderheid vertoont (verbaal) agressief gedrag ten aanzien van de schuldhulpverlener. Hoewel deze negatieve situaties in absolute aantallen beperkt zijn, vormen ze een aanzienlijke emotionele belasting voor de sociale professionals.

Voorgeschiedenis

- 40% van de cliënten probeerde eerst zelf een afbetaalplan te onderhandelen. Een vijfde heeft eerst beroep gedaan op andere hulpverleningsinstanties om hun schuldenproblematiek aan te pakken. Opvallend, 14% sloot voor de start van de schuldhulpverlening kredieten af om hun schulden te kunnen afbetalen.
- De meeste aanvragers leren het aanbod van de erkende diensten schuldbemiddeling kennen via hun persoonlijk netwerk. Een kwart wordt doorverwezen vanuit andere sociale organisaties, zoals onthaaldiensten, buurthuizen en dergelijke. Slechts een beperkt aantal vindt het aanbod van de erkende instellingen via digitale wegen (o.a. websites, google, ...). Om hun aanbod nog meer bekend te maken, richten de erkende instellingen zich best op samenwerking met andere sociale organisaties of fysieke, laagdrempelige informatieverstrekking.

- Bijna 70% zet de stap naar schuldhulpverlening bij een erkende instelling omwille van achterstallige betalingen. 40% zet de stap omwille van een gerechtsdeurwaardersexploot of aanmaning tot betaling of na een aangetekende herinnering of ingebrekestelling. Dit betekent dat de meesten wachten met het zoeken naar schuldhulpverlening. Dit ligt in lijn met Nederlands onderzoek dat aantoont dat mensen gemiddeld vijf jaar wachten voor ze professionele hulp zoeken voor financiële problemen. Hierdoor lopen betalingsproblemen en -achterstanden op en hebben gezinnen al een behoorlijke schuldenlast opgebouwd.
- Voor bijna 30% van de aanvragers is het lopend traject niet het eerste traject. Dit toont aan dat sommige cliënten of gezinnen na het afronden van schuldhulpverlening vroeg of laat hervallen in een schuldenproblematiek.

4 – Bronnen

Armoedebarmeter (2023). Armoederisico naar bevolkingscategorie. Retrieved 14 December 2023, from [Armoederisico naar bevolkingscategorie | Armoedecijfers.be](#)

Armoedebarmeter (2023). Achterstallige betalingen voor basisbehoeften. Retrieved 14 December 2023, from [Achterstallige betalingen voor basisbehoeften | Armoedecijfers.be](#)

Centrale voor Kredieten aan Particulieren (2023). Jaarverslag 2022. Retrieved 14 December 2023, from [Het statistisch verslag | nbb.be](#)

Jungmann, N. & Anderson, M. (2011). Vroegsignalering moet en kan: Een onderzoek naar de toegevoegde waarde van een Landelijk Informatiesysteem Schulden. Retrieved 14 December 2023, from [2011 Vroegsignalering moet en kan DEF \(schuldenenincasso.nl\)](#)

Heylen, K. & Vanderstraeten, L. (2019). Wonen in Vlaanderen anno 2018. Leuven: Steunpunt Wonen.

Statistiek Vlaanderen. (2023). Bevolking onder de armoededrempel. Retrieved 14 December 2023, from [Bevolking onder de armoededrempel | Vlaanderen.be](#)

Van den Broeck, K., & Vermeir, D. (2023). Non-take-up huurpremie en huursubsidie. Steunpunt Wonen.